

**UNIVERZITA PARDUBICE**

**FAKULTA FILOSOFICKÁ**

**Katedra historických věd**

**Národnostní poměry ve Strážnici v 19. století**

**Bakalářská práce**

**Autor práce: Ilona Valentová**

**Vedoucí práce: PhDr. Alice Velková Ph.D.**

**2008**

**UNIVERSITY OF PARDUBICE**

**FACULTY OF PHILOSOPHY**

**Department of historical science**

**The nationality conditions in Strážnice in 19th century**

**Bachelor work**

**Author: Ilona Valentová**

**Supervisor: PhDr. Alice Velková Ph.D.**

**2008**

Univerzita Pardubice  
Fakulta filozofická  
Katedra historických věd  
Akademický rok: 2006/2007

## ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ilona VALENTOVÁ**

Studijní program: **B7105 Historické vědy**

Studijní obor: **Kulturní dějiny**

Název tématu: **Národnostní poměry ve Strážnici v 19. století**

### Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Stručná osnova:

- 1.) vývoj obyvatelstva ve světlech statistik
- 2.) národnostní problematika ve školství
- 3.) soužití Čechů a Němců

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Jiří Pajer a kol., Strážnice, kapitoly z dějin města, Dolní Bojanovice 2002., Jan Skácel, Čtení o Strážnici, Dolní Bojanovice 1999., Miloslav Nováček, Ze školních škamen strážnického gymnázia, Dolní Bojanovice 2002., Václav Florec a kol., Slovácko, Praha 1978., Josef Bartoš a kol., Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960, Ostrava 1982., Miloš Řezník, Formování moderního národa. (Evropské "dlouhé" 19. století), Praha 2003., Jiří Štaif, Multietnicita a statistika v českých zemích, 1790-1880, In: Pocta profesoru Zdeňku Kárníkovi. Sborník příspěvků k jubilantovým sedmdesátinám, s.221-239, Praha 2003., SokA Hodonín, f. Okresní úřad Strážnice.

Vedoucí bakalářské práce:


**PhDr. Alice Velková, Ph.D.**  
Katedra historických věd

Datum zadání bakalářské práce:

**30. dubna 2007**

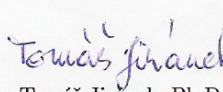
Termín odevzdání bakalářské práce:

**31. března 2008**

  
rof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

  
doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

/ Pardubicích dne 30. listopadu 2007

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000. Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60. odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30. června 2008

Ilona Valentová

#### Poděkování:

Ráda bych poděkovala všem, kteří mě po dobu psaní mé bakalářské práce podporovali. Na prvním místě bych chtěla poděkovat zejména vedoucí mé práce PhDr. Alici Velkové Ph.D. za její trpělivou pomoc a cenné rady. Dále můj dík patří pracovníkům Státního okresního archivu Hodonín za jejich vstřícnost a ochotu.

V neposlední řadě děkuji své rodině a přátelům za psychickou podporu.

V Pardubicích dne 30. června 2008

Ilona Valentová

## **Klíčová slova:**

Národnost, čeština, němčina, Strážnice

## **Abstrakt:**

Práce se zabývá národnostními poměry na Strážnicku a v okolních městech Slovácka v průběhu 19. století. Popisuje, jak se národnostní problematika promítla do školství i veřejného života, národnostní boje během revolučního roku 1848 a následný rozvoj národnostního hnutí.

## **Key words:**

Nationality, Czech, German, Strážnice.

## **Summary:**

This thesis deals with ethnic relations in the region of Strážnice and the surrounding towns of Slovaccko during the 19<sup>th</sup> century. It describes the impact the ethnic issues had on the educational system, public life, and ethnic fighting during the revolution year of 1848, and the subsequent development of the ethnic movement.

## **OBSAH:**

Úvod.....	8
1. Stručná historie Strážnice.....	9
2. Obraz Strážnice v 19. století.....	11
3. Problematika českoněmeckých vztahů.....	12
4. Politický okres Hodonín.....	18
5. Strážnické obyvatelstvo.....	31
6. Školství.....	37
7. Revoluční rok 1848.....	47
8. Porevoluční vývoj a počátky národnostního hnutí.....	54
9. Národnostní poměry před první světovou válkou.....	62
Závěr.....	63
Resumé.....	64
Seznam použitých pramenů a literatury.....	65
Přílohy.....	66



# ÚVOD

Problematika českoněmeckých vztahů je tématem, které provázelo téměř celé české i moravské dějiny a věnuje se jí mnoho autorů ve svých dílech.

Já se touto problematikou budu zabývat v regionu Slovácko a zejména ve městě Strážnice, ve kterém žiji, v období tzv. „dlouhého“ 19. století.

Cílem mé práce je podat ucelený přehled o tom, kolik obyvatel německé národnosti na Slovácku žilo, zda jejich „soužití“ s českým obyvatelstvem bylo bezproblémové či nikoli. Jak ovlivňoval německý element v českých městech a vesnicích školství, kulturu, městskou správu apod.

Na Strážnicku se objevují první zmínky o německém obyvatelstvu již ve středověku kolem roku 1260, kdy tu též jako jinde v Čechách a na Moravě, probíhala vnější (německá) kolonizace. Tak ve Strážnici vzniká tzv. Německá ulice, což je patrně kolonizační osada německého obyvatelstva.

V první části práce se zaměřím spíše na čísla, statistické výpočty a tabulky. Druhá část bude zaměřena na oblast školství, protože zde se nejvíce projeví českoněmecké vztahy. V poslední části bych se chtěla věnovat revolučnímu roku 1848 a následnému národnostnímu hnutí, kdy docházelo k pronikání češtiny na místo němčiny do městské správy, k otevírání ryze českých gymnázií místo německých a ke vzniku různých kulturních, zájmových a vzdělávacích českých spolků, které přispívaly k prohloubení národnostního hnutí.

Ve své práci se opírám zejména o práce Jiřího Pajera *Strážnice, kapitoly z dějin města*, Jana Skácela *Čtení o Strážnici, Z dějin Slovácka* a Václava Frolce *Slovácko, kapitoly z dějin Slovácka*.

# 1. STRUČNÁ HISTORIE STRÁŽNICE

Strážnice byla v minulosti velmi významným městem nejen na Slovácku, ale na celé Moravě.<sup>1</sup> Slovácko je oblast jihovýchodní Moravy, který se rozprostírá od Břeclavi až k Uherskému Brodu a zahrnuje Břeclavsko, Hodonínsko, Strážnicko, Kyjovsko, Uherskohradištsko, částečně Napajedelsko a Uherskobrodsko. Je to kraj, který se vyznačuje slováckým dialektem a krojem. Přejít území Moravy k západnímu Slovensku dal kraji název moravské Slovácko či Moravské Slovensko.<sup>2</sup>

Strážnice plnila strategické poslání na moravsko-uherských hranicích jako dobře vybudovaná pevnost. Odtud také její název Strážnice – jako strážní město.

První písemná zmínka o Strážnici pochází již z počátku 14. století, ale mnoho archeologických nálezů vypovídá, že toto území bylo osídleno již mnohem dříve.

Ve druhé polovině 13. století, za vlády Přemysla Otakara II., dochází k trvalému připojení Strážnice k Moravě.

Původně byla Strážnice královským majetkem, ale na počátku 14. století toto město získal rod pánů z Kravař. Za tohoto rodu dochází k velkému rozšiřování strážnického panství, zejména za zemského hejtmána Petra Strážnického z Kravař. Ten se také stává zakladatelem nové vesnice poblíž Strážnice, která se po něm jmenuje Petrov.

Za husitství se páni z Kravař ve Strážnici přiklonili na kališnickou stranu. Posledním mužským potomkem tohoto rodu byl Jiří z Kravař. Ten založil nové město Strážnici poblíž hradu, protože staré město bylo během období husitských válek značně poničeno a spáleno. Také nechal důkladně opravit strážnický hrad.

V roce 1458 se na strážnickém hradě setkal Jiří z Poděbrad s uherskými stavy, kterým byl vydán zajatý Matyáš Korvín.<sup>3</sup>

Město se brzy zalidnilo, v roce 1450 tu již působilo bratrstvo soukenických mistrů. K panství patřila vedle města Strážnice i městečka Lipov a Velká, Sudoměřice, Petrov, Radějov, Lhota (nyní Tvarožná), Kněždub, Hrubá Vrbka, Javorník, Horní a Dolní Němčí, Súchov s pustým hradem Kanšperkem.<sup>4</sup>

V roce 1486 koupili Strážnické panství Žerotínové. Za jejich držby byl starý vodní hrad přestavěn do podoby renesančního zámku s vnitřními arkádami. Žerotínové vlastnili panství až do třicetileté války. Za Žerotínů patřily k panství kromě výše zmíněných obcí ještě vsi

---

<sup>1</sup> SKÁCEL, Jan. *Čtení o Strážnici*. Dolní Bojanovice, 1999. ISBN není. s. 3.

<sup>2</sup> FROLEC, Václav a kol. *Slovácko, kapitoly z dějin Slovácka*. Praha, 1978. ISBN není. s. 9.

<sup>3</sup> SKÁCEL, Jan. *Čtení o Strážnici*. Dolní Bojanovice, 1999. ISBN není. s. 16.

<sup>4</sup> FROLEC, Václav a kol. *Slovácko, kapitoly z dějin Slovácka*. Praha, 1978. ISBN není. s. 72.

Rohatec, Lidéřovice, založený Zvolenov a Nová Lhota. Ves Němčí byla 1554 odprodána majiteli ostrožskému panství.

Žerotínové podporovali ve městě bratrské školství. Škola byla rozdělena na vyšší a nižší. V letech 1604-1605 navštěvoval vyšší bratrskou školu Jan Ámos Komenský, který zde bydlel u své tety. Ve Strážnici se Komenský seznámil s Mikulášem Drábíkem. Byl to českobratrský kazatel, který se později proslavil svými proroctvími o zkáze habsburského rodu.

V květnu 1605 bylo město vypáleno, protože v Uhrách povstal Štěpán Bočkaj, který v roce 1605 vpadl na Moravu. Mnoho lidí bylo pobito a odvezeno do zajetí. Pro Strážnici to byla velká tragédie. Poslední nekatolický majitel Strážnice Jan Jetřich ze Žerotína odešel ze zadluženého panství do uherské Skalice.

Město a panství zakoupil v roce 1628 jeden z vítězných velitelů bitvy na Bílé Hoře, císařský plukovník František Magni. Jeho rod pocházel z Itálie. S jeho příchodem začala katolizace města. Roku 1633 povolal do Strážnice italské piaristy. Ve druhé polovině 17. století stíhala Strážnici jedna pohroma za druhou. V roce 1680 se z Uher rozšířila morová epidemie a 1683 byla napadena uherskými povstalci. To znamenalo značný úpadek města.

Za správy Františka Antonína Magnise v první polovině 19. století byl upraven zámecký park se zahradou. Také dochází k založení skleníků pro pěstování jižních rostlin a v roce 1824 byl před zámkem postaven přes Moravu řetězový most.

Ve druhé polovině 19. století dochází k oživení národního hnutí, což znamenalo postupnou přeměnu německy orientovaného města na kulturní centrum strážnického regionu. Vznikaly české měšťanské školy a v roce 1897 došlo ke zřízení českého gymnázia. Původně zemědělské město se na počátku 20. století dočkalo i postupné industrializace.

Strážnice byla vždy velmi kulturním městem s bohatou historií. Strážnicko je významné také vinařstvím a též Mezinárodním folklorním festivalem, který se zde koná každoročně na konci června, a na kterém můžeme zhlédnout vystoupení souborů z Moravy, Čech, ale i z celého světa, např. Řecka, Kypru, Kamerunu, Mexika, Německa, Bulharska a mnoho dalších zemí.

## 2. OBRAZ STRÁŽNICE V 19. STOLETÍ

Strážnice byla na počátku 19. století stále největším městem na Slovácku. V roce 1840 měla 5077 obyvatel. Pro srovnání další velká města na Slovácku byla Uherský Brod, který měl 3458 obyvatel, Hodonín 3004, Bzenec 2815 obyvatel, Veselí 2698, Ostroh s 2546 obyvateli, Břeclav asi 2300, Hradiště a Kyjov asi po 2000.<sup>5</sup>

V tomto období se hodně změnil zevnějšek města. Lidí přibývalo přirozeným přírůstkem a přistěhovalectvím, začala se obsazovat volná místa ve městě a na obvodu města rostly nové ulice.

Mezi humny Suchého řádku a Starého města bylo volné prostranství. Zde totiž Židé zrušili svůj starý hřbitov a založili si nový u své obce, kam přenesli staré náhrobní kameny. Bylo to sice zastrčené místo, ale i zde se na počátku 19. století začalo stavět. Vyrostla tu slepá ulice, která je lidově zvaná Měch.

Městské opevnění se už neudržovalo, brány zůstávaly otevřené a byty nad nimi už zůstávaly neobydlené. Valy se rozjížděly a příkopy zanášely a na jejich místě rostly nové domky. Od místa zvaného „Roztržený val“ až po bývalou Svačinovskou bránu, z které stál ještě zbytek bašty, stavěli na valu chaloupky chudí lidé, bezzemci, živící se nádenickou prací. Podléhali jurisdikci města. Chalupníci nebyli plnoprávními občany. Roku 1803 žádali, aby jim byla stanovená robota 7 dní ročně snížena na 4 dny, ale byli odmítnuti. Proto se tu říkalo nejprve Nepřejev (od slova nepřátí), později se ustálil název Chaloupky.<sup>6</sup>

Na valu od Veselské ulice k panskému dvoru vznikla tzv. Kolonie. Hrabě tam postavil řadu domků pro své služebnictvo.

Za pivovarem si roku 1801 postavil Žid Heršl Schlick s povolením vrchnosti salajku.<sup>7</sup> Zde připravoval salajku neboli potaš. To byl nečistý uhličitan draselný, který vyráběl vyluhováním z dřevného popela. Uhličitan se pak užíval k výrobě mýdla.

Popis města z roku 1834: popisuje, že město tehdy mělo 400 domů a 62 chalup s 4086 katolíky, kteří mluvili moravsky a německy. Dialekt byl slovenský. Nekatolíci a Židé nebyli v městském obvodě. Asi 300 měšťanských domů je jen přízemních a pokrytých slámou. Cechovní výroba je dobrá, zvláště soukenictví. Obchod je hlavně v rukou Židů. Zemědělství je dobré, vinařství se pěstuje hojně a výborně, půda je velmi úrodná. Pálí se a prodává

<sup>5</sup> SKÁCEL, Jan. *Čtení o Strážnici.*, Dolní Bojanovice, 1999. ISBN není. s. 81.

<sup>6</sup> Tamtéž, s. 80.

<sup>7</sup> Tamtéž.

slivovice. Dále se zde rozvíjí včelařství. Zámecký obvod má i s židovskou obcí 115 domů, většinou krytých pálenými taškami.<sup>8</sup>

Ve Strážnici se též rozvíjí řemeslná výroba. Zejména soukenictví. Bylo to mocné a bohaté řemeslo. Soukeníci byli nejbohatší měšťané. Nejpočetnějším cechem byl cech krejčích a ševců. Roku 1802 si ševcovský cech vymohl rozdělení mistrů „německých a slovenských“ a utvoření dvou cechů, jednak že se pro velký počet nevešli do společného shromáždění, jednak že dělali nestejnou práci, „poněvadž jedna strana se německého kroju, druhá slovenského přichytá.“ O jmění cechu se rozdělili, ale slovenský cech si vymínil přednost: „Při procesí půjde slovenský cech před německým a v kostele náleží slovenskému cechu dvě přední lavice, německému zadnější.“ Podobně se roku 1807 rozdělili „krejčovští mistři díla německého a uherského.“<sup>9</sup>

V tomto období už můžeme mluvit také o průmyslu ve Strážnici. Od starších dob zde byla pálirna kořalky a panská cihelna. Dále si Židé založili vlastní podniky, např. to byla mydlárna a v roce 1847 vznikl lihovar.<sup>10</sup>

V zemědělské výrobě dominovalo zejména vinařství, kterým je oblast Slovácka velmi významná dodnes.

Důležitou oblastí ve Strážnici bylo také zdravotnictví. To bylo velmi špatné. Od osmdesátých let 18. století zde sice existoval tzv. „chirurgus“, ten ale pomáhal jen bohatým. Chudí lidé si museli pomáhat sami. Před rokem 1800 přibyl ve městě felčar.<sup>11</sup>

Na počátku 19. století se ale situace ve zdravotnictví začala lepší. Bylo např. zaváděno očkování proti neštovicím. Strážnice byla jedním z prvních měst na Moravě, kde byly děti na doporučení úřadů očkovány.<sup>12</sup> V roce 1830 byla otevřena první lékárna.<sup>13</sup>

Po vypuknutí cholery v našem kraji v roce 1831 žádal krajský úřad, aby ve všech městech byli ustanoveni diplomovaní lékaři, ale města se vymlouvala, že nemají dostatek peněz.<sup>14</sup>

K ustanovení lékaře došlo teprve roku 1836 v osobě dr. Moiseše Weinerja. Toho roku opět řádila na Slovácku cholera. Ve Strážnici onemocnělo od 6. 8. do 21. 10. 292 osob, zemřelo 94.<sup>15</sup>

Poslední feudální strážnický pán hrabě František Antonín Magnis. Držel panství od devadesátých let 18. století do roku 1848. Byl to osvícenský šlechtic, který podporoval umění.

---

<sup>8</sup> Tamtéž, s. 81.

<sup>9</sup> Tamtéž.

<sup>10</sup> Tamtéž, s. 82.

<sup>11</sup> Tamtéž, s. 83.

<sup>12</sup> Tamtéž, s. 84.

<sup>13</sup> Tamtéž, s. 85.

<sup>14</sup> SKÁCEL, Jan. *Z dějin Slovácka*. Brno, 1958. ISBN není. s. 112.

<sup>15</sup> Tamtéž.

Vydržoval si zámeckou kapelu, pořádal koncerty, divadelní představení apod. dal krásně upravit park a vysadit v něm vzácné stromy, zušlechtil zámeckou zahradu a zřídil skleníky pro pěstování jižních plodin.<sup>16</sup>

V první polovině 19. století také dochází k rozvoji pošty. Zpočátku jí nebylo ani zapotřebí, protože úřad, vrchnost a magistráty měly své posly a lid většinou psát neuměl.<sup>17</sup>

Ve Strážnici byla zřízena poštovní sběrna v roce 1840.<sup>18</sup> V témže roce vznikly sběrny také v Hodoníně a v Ostrohu.<sup>19</sup>

---

<sup>16</sup> SKÁCEL, Jan. *Čtení o Strážnici*. Dolní Bojanovice, 1999. ISBN není. s. 85.

<sup>17</sup>SKÁCEL, Jan. *Z dějin Slovácka*. Brno, 1958. ISBN není. s. 115.

<sup>18</sup>SKÁCEL, Jan. *Čtení o Strážnici*. Dolní Bojanovice, 1999. ISBN není. s. 82.

<sup>19</sup>SKÁCEL, Jan. *Z dějin Slovácka*. Brno, 1958. ISBN není. s. 115.

### 3. PROBLEMATIKA ČESKONĚMECKÝCH VZTAHŮ

Problémem českoněmeckých vztahů se zabývalo a zabývá mnoho historiků. Každý z nich má na tuto problematiku jiný názor. Historické poznání je obtížný a složitý proces, který v oblasti česko-německých vztahů není zdaleka ukončen.<sup>20</sup> Jak Češi, tak Němci se řadí k starým evropským národům.<sup>21</sup>

O Němcích na území Čech jsou zprávy už od 10. století. Tehdy sem přicházeli němečtí duchovní v důsledku christianizace. Dále byly uzavírány sňatky mezi příslušníky české šlechty a německými šlechtickými rody. A s nimi přicházeli do Čech i německé družiny německých šlechtických dcer. Od druhé poloviny 10. století přicházeli do Prahy němečtí obchodníci.

Větší příliv německy mluvícího obyvatelstva nastává na konci 12. století a trvá až do poloviny 14. století. Bylo to v důsledku vnější (tzv. německé) kolonizace. Němci přicházeli do Čech na pozvání českých panovníků. Osídlovali nejen pohraničí, ale utvářeli i královská města ve vnitrozemí.

Kolonizaci prováděli tzv. lokátoři. Osídlování probíhalo na základě tzv. německého osídlovacího práva. Toto právo poskytovalo novým obyvatelům různé výhody. Plánovitá výstavba venkovské obce při německé kolonizaci přinesla její novou podobu s návsí a ulicemi.<sup>22</sup>

Ještě dříve než Čechy byla z německy osídlených oblastí Dolního Rakouska od konce 11. století kolonizována jižní Morava. Do roku 1150 osídlili Němci území kolem Mikulova (Nikolsburg) a Znojma (Znaim), v druhé polovině 12. století a počátkem 13. století vznikala města Brno (Brünn) a Olomouc (Olmütz), Jihlava (Iglau) a Opava (Troppau).<sup>23</sup>

Ve 13. století dochází k bavorskému osídlování na severní Moravě a ve Slezsku.

Ve 13. století kolonizace postupně slábne a ve 14. století přestává úplně.

Ve 14. a 15. století nevznikly mezi Čechy a Němci žádné velké rozpory. Němci tvořili především velkou část městského obyvatelstva. Nikdy nebyla vyřešena otázka, proč vlastně český a německý národ nesplynul v jeden. Faktem zůstává, že přítomnost Němců se stala příčinou velkých nesnází v následujícím období.<sup>24</sup>

<sup>20</sup> TOMS, Jaroslav. *Přehled vývoje česko-německých vztahů na území České republiky od 12. století do roku 1947*. Plzeň, 2002. ISBN 80-7082-852-8. s.6.

<sup>21</sup> KOSCHMAL, Walter a kol. *Češi a Němci, dějiny-kultura-politika*. Praha, 2001. s.

<sup>22</sup> TOMS, Jaroslav. *Přehled vývoje česko-německých vztahů na území České republiky od 12. století do roku 1947*. Plzeň, 2002. ISBN 80-7082-852-8. s. 7.

<sup>23</sup> KOSCHMAL, Walter a kol. *Češi a Němci, dějiny-kultura-politika*. Praha, 2001. s. 27.

<sup>24</sup> TOMS, Jaroslav. *Přehled vývoje česko-německých vztahů na území České republiky od 12. století do roku 1947*. Plzeň, 2002. ISBN 80-7082-852-8. s. 13.

Humanismus upevnil pozice latiny, ale uplatňuje se také němčina. Čeština se ve druhé polovině 16. století díky tomu dostává do pozadí.

V 17. a 18. století byly česko-německé vztahy ovlivněny třicetiletou válkou. Zásadním zlomem je rok 1627 (1628), kdy Ferdinand II. vydává novou zemskou ústavu, kterou je Obnovené zřízení zemské. V roce 1627 bylo vydáno pro Čechy a 1628 pro Moravu. Obnovené zřízení zemské zrovnoprávnilo češtinu s němčinou.

Dalším zásadním obdobím bylo zejména 18. století, kdy vládli osvícení panovníci jako Marie Terezie a zejména její syn Josef II.

Z hlediska česko-německých vztahů byly závažné školské reformy.<sup>25</sup> Od roku 1774 byly zavedeny tzv. školy triviální na vesnicích a malých městech. V těchto školách se vyučovalo v mateřském jazyce žáků. O tři roky později vznikly vedle gymnázií hlavní školy a školy normální. Ty se zaměřovaly na výchovu učitelů triviálních škol. V těchto školách se učilo v německém jazyce. V červnu 1784 Josef II. vydává dvorský dekret, kterým byla zavedena němčina na všech univerzitách namísto latiny. V tomtéž roce vydává další dekret, kterým byla němčina vyhlášena úřední řečí. Marie Terezie a Josef II. se germanizací snažili centralizovat monarchii. To ale znamenalo ohrožení českého národa. Čeština byla užívána jen mezi poddanými rolníky a nižším venkovským obyvatelstvem. Čeština byla pomocným úředním jazykem. Z důvodu pocitu ohrožení českého národa vzniká národní obrození. Toto hnutí bylo zpočátku omezeno jen na kulturní a jazykové požadavky. Toto hnutí postupně získávalo protiněmecký ráz.

Počátkem rozchodu zájmů české a německé politiky jsou revoluční léta 1848-1849. Česká politika vyžadovala rovnoprávnost národů a jazyka v českých zemích.

V době tzv. Bachovského absolutismu (1849-1859) dochází k potlačení českého národního hnutí. Dochází k omezení užívání češtiny na školách. Byl potlačen český veřejný život. Ale v tomto období nedochází mezi Čechy a Němci k žádným závažným konfliktům, protože absolutismus potlačil i aktivity Němců.

Od vydání Říjnového diplomu (1860) a Únorové ústavy (1861) se české národní hnutí začíná opět rozvíjet. Čeština začíná pronikat i do řad inteligence. Sféra němčiny se postupně omezila skoro výhradně na obyvatele německé národnosti. V roce 1860 bylo 209 berních okresů, z toho: 106 českých, 80 německých a 21 smíšených.<sup>26</sup>

---

<sup>25</sup> Tamtéž, s. 28.

<sup>26</sup> Tamtéž, s. 38.



V roce 1864 přijal český zemský sněm zákon o rovném právu obou zemských jazyků na středních školách a o rozdělení gymnázií na česká, německá a oboujazyčná. Na gymnáziích a reálkách měl být druhý zemský jazyk povinně vyučován.

V roce 1880 byla vydána Stremayrova nařízení – č. 14. z. z. pro Čechy a č. 17. z. z. pro Moravu, pro soudní a politické úřady. Toto nařízení zrovnoprávněvalo češtinu s němčinou v tzv. vnějším úřadování. Ve vnitřním úřadování byla stále užívána němčina.

Tato nařízení byla doplněna v roce 1882 tzv. Pražákovým nařízením vrchnímu soudu v Brně, která umožnila přijímat česká podání u některých slezských soudů a česká a polská podání u krajského soudu v Těšíně a u jeho podřízených okresních soudů.<sup>27</sup>

Roku 1897 byla vydána tzv. Badeniho jazyková nařízení, která potvrzovala platnost Stremayrových nařízení a také zavedla češtinu jako vnitřní úřední jazyk. To vyvolalo velký odpor Němců, proto byla tato nařízení odvolána.

Jediným úspěchem v řešení česko-německých vztahů před 1. světovou válkou bylo tzv. Moravské vyrovnání. Tento Moravský pakt z roku 1905 upravoval národnostní zásady jazyka ve školství i v orgánech samosprávy. Bylo zde stanoveno pravidlo, že samosprávné sbory si sami zvolí jednacím řeč.<sup>28</sup> Toto vyrovnání v podstatě znamenalo národnostní rozdělení Moravy a ukončení národnostních sporů.

Tisícileté soužití nakonec skončilo odtržením pohraničí od českých zemí a jeho připojením k Německu v roce 1928 a následně po hrůzách německé okupace a druhé světové války odsunem sudetských Němců do poraženého Německa v letech 1945-1947.<sup>29</sup>

Celkem bylo hromadným odsunem v roce 1946 přesídleno do Německa 2 256 000 sudetských Němců. V Československu zůstalo v roce 1947 celkem asi 204 000 Němců. Jejich počet se dobrovolným vystěhováním snižoval, takže v roce 1970 jich v Československu žilo asi jen 85 582, tj. 0,6% obyvatel německé národnosti.<sup>30</sup>

V roce 1992 byla podepsána smlouva mezi Německem a Československem o dobrém sousedství a přátelské spolupráci a v roce 1997 byla podepsána Česko-německá deklarace.

Po staletí tu vedle sebe žili Češi, Němci a Židé. Národnost byla poprvé oficiálně zjišťována v neuherské části státu při sčítání lidu roku 1846. Podle tohoto sčítání tehdy v Čechách žilo 4

---

<sup>27</sup> HLAVAČKA, Milan. Užívání jazyka v byrokratizované komunikaci a samospráva v Čechách 1792-1914. In *Český časopis historický*. 103/2005. s.800-827. s. 809.

<sup>28</sup> Tamtéž, s. 810.

<sup>29</sup> TOMS, Jaroslav. *Přehled vývoje česko-německých vztahů na území České republiky od 12. století do roku 1947*. Plzeň, 2002. ISBN 80-7082-852-8 s. 5.

<sup>30</sup> Tamtéž, s. 127.

347 962 obyvatel, tj. 2 598 774 Čechů + 1 679 151 Němců + 70 037 Židů. Z toho bylo 59,77% Čechů, 38,62% Němců a 1,61% Židů.<sup>31</sup>

Zásadním zlomem v přístupu k problematice multietnicity byl až rok 1880. Tehdy byla v Předlitavsku nově zavedena tzv. obcovací řeč (Umgangssprache) do oficiálního sčítání lidu. To proběhlo v letech 1880, 1890, 1900 a 1910. Každý měl do sčítacího formuláře napsat řeč, kterou mluví. Ale nebylo to vždy přesné, jelikož mohla existovat jistá možnost nátlaku. Např. tam musel člověk napsat obcovací řeč svého nadřízeného apod.

Ještě větším problémem byli Židé, neboť si nemohli prostřednictvím obcovací řeči zvolit svoji národnost.

K češtině jako k obcovací řeči v Čechách se pak roku 1880 hlásilo 62,79% a k němčině 37,17% z celkového počtu 5 527 263 obyvatel.<sup>32</sup>

## 4. POLITICKÝ OKRES HODONÍN

---

<sup>31</sup> ŠTAIF, Jiří. Multietnicita jako číslo: Čechy v dlouhém 19. století. In *Pocta profesoru Zdeňku Kárníkovi. Sborník příspěvků k jubilantovým sedmdesátinám*. Praha, 2003. s.221-240. ISBN 80-246-0612-7.s. 224.

<sup>32</sup> Tamtéž, s. 226.

#### 4. 1. Politický okres Hodonín

Politický okres Hodonín byl roku 1848 tvořen vedle soudního okresu Strážnice také soudními okresy Hodonín a Břeclav. Roku 1849 se stala města Hodonín, Břeclav a Strážnice sídly soudních okresů. Soudní okres Hodonín příslušel k okresnímu hejtmanství Kyjov, soudní okres Břeclav k okresnímu hejtmanství Hustopeče a soudní okres Strážnice k okresnímu hejtmanství Uherské Hradiště. V letech 1855 až 1868 byly okresní soudy nahrazeny tzv. smíšenými okresními úřady. Roku 1868 bylo v Hodoníně zřízeno okresní hejtmanství a jeho obvod byl roku 1869 vytvořen 48 obcemi soudního okresu Břeclav (12), Hodonín (15) a Strážnice (21). V soudním okrese Strážnice se v 80. letech osamostatnila židovská obec ve Strážnici, ale roku 1887 byl odloučen Suchov k okresnímu hejtmanství Uherské Hradiště. Když byly z okresního hejtmanství Uherské Hradiště naopak připojeny roku 1898 Vnorovy, zvýšil se počet obcí soudního okresu Strážnice na 22. Už v roce 1919 byla ale zrušena samostatnost židovské obce ve Strážnici a v roce 1927 byl sloučen Zvolenov s Petrovem. Tak měl soudní okres Strážnice 20 obcí.<sup>33</sup>

V roce 1949 byl ale soudní okres Strážnice zrušen. Obce Petrov, Sudoměřice a Rohatec ze soudního okresu Strážnice byly připojeny k okresnímu národnímu výboru Hodonín a zbylé obce byly přiřazeny k nově vzniklému okresnímu národnímu výboru ve veselí nad Moravou. Počet obyvatel politických okresů stoupl od roku 1869 do roku 1930 téměř dvojnásobně, jak nám ukazuje tabulka:<sup>34</sup>

**Tabulka č. 1.: Počet obyvatel v politickém okrese Hodonín mezi léty 1869 až 1950**

<b>rok</b>	<b>Břeclav</b>	<b>Hodonín</b>	<b>Strážnice</b>	<b>celkem</b>
<b>1869</b>	<b>18 725</b>	<b>21 175</b>	<b>21 346</b>	<b>61 248</b>
<b>1880</b>	<b>23 109</b>	<b>24 862</b>	<b>23 288</b>	<b>71 259</b>
<b>1890</b>	<b>27 888</b>	<b>31 207</b>	<b>25 521</b>	<b>84 616</b>
<b>1910</b>	<b>31 699</b>	<b>35 510</b>	<b>26 425</b>	<b>93 634</b>
<b>1921</b>	<b>40 954</b>	<b>38 022</b>	<b>26 095</b>	<b>105 071</b>
<b>1930</b>	<b>42 976</b>	<b>39 515</b>	<b>25 862</b>	<b>108 360</b>
<b>1950</b>	<b>44 638</b>	<b>44 829</b>	<b>-</b>	<b>-</b>

**Tabulka č. 2.: Národnostní složení obyvatelstva v politickém okrese Hodonín v letech 1880, 1900 a 1918**

<sup>33</sup> BARTOŠ, Josef a kol. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960 VIII*. Ostrava, 1982. ISBN není. s. 210.

<sup>34</sup> BARTOŠ, Josef a kol. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960 VIII*. Ostrava, 1982. ISBN není. s. 213.

rok	pol. okres	soudní okres	české	%	německé	%	jiné	%	cizí	%
1880	Hodonín		62 039	87%	7 261	10,30%	1 959	2,70%	-	-
		Břeclav	18 414	79,70%	4 064	17,60%	631	2,70%	-	-
		Hodonín	21 661	87%	2 169	8,70%	1 032	4,30%	-	-
		Strážnice	21 964	94,40%	1 028	4,40%	269	1,20%	-	-
1890	Hodonín		72 253	85,40%	9 622	11,40%	2 741	3,20%	-	-
		Břeclav	23 367	83,80%	3 834	13,7%	687	2,50%	-	-
		Hodonín	24 385	78%	5 177	16,60%	1 645	5,40%	-	-
		Strážnice	24 501	96%	611	2,40%	409	1,60%	-	-
1918	Hodonín		80 417	85,90%	11 166	11,90%	70	0,07%	1 981	2,13%
		Břeclav	25 860	81,60%	5 370	16,90%	5	0,01%	464	1,5%
		Hodonín	28 813	81,07%	5 369	15,1%	83	0,23%	1 265	3,60%
		Strážnice	25 744	94%	427	1,60%	2	-	252	1%

#### 4. 2. Soudní okres Strážnice

Nadřízeným krajským úřadem byl do roku 1860 krajský úřad v Uherském Hradišti, později moravské zemské držitelství. Podle uvedeného sčítání lidu měl strážnický okres 1 město, 3 městečka a ostatní byly vesnické obce, kterých bylo celkem 17. Jak nám ukazuje tabulka č. 2., žilo v soudním okrese Strážnice obyvatelstvo české a německé národnosti. Vedle toho se zde vyskytovalo obyvatelstvo národnosti jiné a to např. slovenské, maďarské, italské atd.

Sčítací operáty nám dokládají, že v roce 1857 žilo ve Strážnickém okrese 22 648 obyvatel. Strážnice je malým českým městem, které bylo před rokem 1918 domovem německé menšiny. V roce 1850 žilo ve Strážnici 5 622 obyvatel.<sup>35</sup>

**Tabulka č. 3.: Národnostní složení obyvatelstva ve Strážnici v letech 1869 až 1950**

rok	počet obyvatel	česká n.	%	německá n.	%	jiné	%
-----	----------------	----------	---	------------	---	------	---

<sup>35</sup> Tamtéž, s. 227.

<b>1869</b>	<b>4 957</b>	-	-	-	-	-	-
<b>1880</b>	<b>5 229</b>	<b>4 492</b>	<b>85,90%</b>	<b>631</b>	<b>12%</b>	<b>106</b>	<b>2,10%</b>
<b>1900</b>	<b>5 217</b>	<b>4 618</b>	<b>88,50%</b>	<b>434</b>	<b>8,30%</b>	<b>165</b>	<b>3,20%</b>
<b>1910</b>	<b>5 411</b>	<b>5 068</b>	<b>93%</b>	<b>274</b>	<b>5%</b>	<b>89</b>	<b>2%</b>
<b>1921</b>	<b>5 470</b>	<b>5 176</b>	<b>94,70%</b>	<b>41</b>	<b>0,70%</b>	<b>253</b>	<b>4,60%</b>
<b>1930</b>	<b>5 225</b>	<b>5 006</b>	<b>95,80%</b>	<b>26</b>	<b>0,50%</b>	<b>193</b>	<b>3,70%</b>
<b>1950</b>	<b>4 981</b>	-	-	-	-	-	-

Do Strážnického okresu patřily tyto obce: Hroznová Lhota, Hrubá Vrbka, Javorník, Kněždub, Kozojídky, Kuželov, Lideřovice, Lipov, Malá Vrbka, Nová Lhota, Petrov, Radějov, Rohatec, Strážnice, Sudoměřice, Suchov, Tasov, Tvarožná Lhota, Velká, Zvolenov, Žeraviny.

Názvy obcí vznikaly různým způsobem. Podle názvů mezi nejstarší řadíme obce, jejichž názvy končí –ice, jsou to tzv. jména čelední, které mají název po zakladateli, zemanu nebo feudálovi: jsou to např. Drslav (Drslavice), Bojek (Bojkovice), Luděř (Liděřovice), Kuna (Kunovice) apod.

Mladší osady byly pojmenovány přídavným jménem přivlastňovacím –ov podle vlastníka: Tas (Tasuov dvůr, statek Tasův – Tasov), Raděj (Radějuov – Radějov), Kužel (Kuželuov – Kuželov), Vlk – Vlčnov atd.

Jiné obce dostaly název podle terénů a porostů: Ostroh (původně Ostrov – byl doopravdy ostrovem), Brod (brod na řece Olšavě), Strážnice (strážní město), Hradiště (hrad), Blatnice a Lužice (mokrý terén), Písek (písečný terén), Vrbka (podle vrboví), Javorník (podle javorů), Sůchov (sucho), Strání (stráně), Březová, Březolupy (podle bříz).

Obce dostávaly i posměšné názvy. Jsou to např. Kozojedy z nichž později vznikly dnešní Kozojídky.

Dále to jsou různé druhy Lhot a Vsí, které mají kolonizační charakter. Jsou to např. Lhotka, Hroznová Lhota nebo Tvarožná Lhota. Lhotou byla pojmenována osada, kde byli noví usedlíci osvobozeni od dávek. Dále to byly Vsi – např. Moravská Nová Ves nebo Ostrožská Nová Ves. Stejně jako Újezdy naznačují nekolonizovaný les.

### **4. 3. Hroznová Lhota**

Původně se Hroznová Lhota nazývala Lhota Veselská. Německy se Hroznová Lhota nazývala Hrozna Lhota nebo Trauben Lhota. V roce 1850 měla 953 obyvatel.

#### **Tabulka č. 4.: Národnostní složení obyvatelstva v Hroznové Lhotě v letech 1869 až 1950**

<b>Rok</b>	<b>počet obyvatel</b>	<b>česká n.</b>	<b>německá n.</b>	<b>jiné</b>
<b>1869</b>	<b>992</b>	-	-	-
<b>1880</b>	<b>1 027</b>	<b>1 017</b>	<b>3</b>	<b>7</b>
<b>1900</b>	<b>1 098</b>	<b>1 095</b>	<b>0</b>	<b>3</b>
<b>1910</b>	<b>1 093</b>	<b>1 093</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>1921</b>	<b>1 147</b>	<b>1 142</b>	<b>0</b>	<b>5</b>
<b>1930</b>	<b>1 009</b>	<b>1 000</b>	<b>1</b>	<b>8</b>
<b>1950</b>	<b>1 067</b>	-	-	-

#### **4. 4. Hrubá Vrbka**

Je to středně velká obec. V jižní části katastru hraničí se Slovenskem. Německy se Hrubá Vrbka nazývala Gross Wrbka nebo Gross Würbka. Dříve zde žilo hodně obyvatel převážně evangelického vyznání. V roce 1850 zde žilo 748 obyvatel.

**Tabulka č. 5.: Národnostní složení obyvatelstva v Hrubé Vrbce v letech 1869 až 1950**

<b>rok</b>	<b>počet obyvatel</b>	<b>česká n.</b>	<b>německá n.</b>	<b>jiné</b>
<b>1869</b>	<b>731</b>	-	-	-
<b>1880</b>	<b>829</b>	<b>803</b>	<b>12</b>	<b>14</b>
<b>1900</b>	<b>863</b>	<b>853</b>	<b>0</b>	<b>10</b>
<b>1910</b>	<b>901</b>	<b>896</b>	<b>0</b>	<b>5</b>
<b>1921</b>	<b>974</b>	<b>961</b>	<b>0</b>	<b>13</b>
<b>1930</b>	<b>988</b>	<b>979</b>	<b>0</b>	<b>9</b>
<b>1950</b>	<b>911</b>	-	-	-

Obecná škola zde byla od roku 1848 a pak 1900 (evangelická a katolická, třířídni). Hrubá Vrbka je též folkloristicky významná obec. Narodil se zde spisovatel Rudolf Kynčl a Matěj Gorazd-Pavlík, to byl biskup pravoslavné církve, který byl popraven za heydrichiády.

#### **4. 5. Javorník**

Javorník v jižní části katastru hraničí se Slovenskem. Německy se Javorník nazýval Jawornik. V roce 1850 měl 959 obyvatel.

**Tabulka č. 6.: Národnostní složení obyvatelstva v Javorníku mezi léty 1869 až 1950**

rok	počet obyvatel	česká n.	německá n.	jiné
1869	965	-	-	-
1880	1 047	1 046	0	1
1900	1 018	1 007	1	10
1910	989	979	0	10
1921	940	937	2	1
1930	908	905	0	3
1950	874	-	-	-

#### 4. 6. Kněždub

Česky se též někdy říkalo Kněžduby nebo Kněžduby. Německy se Kněždub nazýval Kniezdub nebo Knieschdub. V roce 1850 zde žilo 1 146 obyvatel.

**Tabulka č. 7.: Národnostní složení obyvatelstva v Kněždubě v letech 1869 až 1950**

rok	počet obyvatel	česká n.	německá n.	jiné
1869	1 191	-	-	-
1880	1 288	1 257	21	10
1900	1 352	1 335	1	16
1910	1 340	1 337	2	1
1921	1 314	1 303	3	8
1930	1 277	1 267	6	4
1950	1 205	-	-	-

Významnými Kněždubskými rodáky byly např. malíř Antoš Frolka (1877-1935), malíř Joža Úprka (1861-1940) a sochař Franta Úprka (1868-1929).

#### 4. 7. Kozojídky

Této obci se též někdy česky říkalo Kozojídek, německy Kozojidek nebo Klein Kosojed. Do roku 1868 byly Kozojídky osadou obce Žeraviny.

**Tabulka č. 8.: Národnostní složení obyvatelstva v Kozojídkách v letech 1880 až 1950**

rok	počet obyvatel	česká n.	německá n.	jiné
1880	277	272	0	5
1900	300	300	0	0
1921	344	344	0	0
1930	330	329	0	1

<b>1950</b>	<b>346</b>	-	-	-
-------------	------------	---	---	---

#### 4. 8. Kuželov

Obec leží při slovenských hranicích. Česky někdy též Kuželová, Kůželov nebo Kůželové. Německy se Kuželov nazýval Kuzelau nebo Kuschelau. V roce 1850 měla obec 612 obyvatel.

**Tabulka č. 9.: Národnostní složení obyvatelstva v Kuželově v letech 1869 až 1950**

<b>rok</b>	<b>počet obyvatel</b>	<b>česká n.</b>	<b>německá n.</b>	<b>jiné</b>
<b>1869</b>	<b>586</b>	-	-	-
<b>1880</b>	<b>655</b>	<b>633</b>	<b>9</b>	<b>13</b>
<b>1900</b>	<b>678</b>	<b>662</b>	<b>0</b>	<b>16</b>
<b>1910</b>	<b>703</b>	<b>697</b>	<b>0</b>	<b>6</b>
<b>1921</b>	<b>659</b>	<b>852</b>	<b>4</b>	<b>3</b>
<b>1930</b>	<b>582</b>	<b>572</b>	<b>0</b>	<b>10</b>
<b>1950</b>	<b>560</b>	-	-	-

#### 4. 9. Liděřovice

Česky někdy též Lideřovice asi do roku 1910. Německy se Liděřovice nazývaly Liderzowitz nebo Liderschowitz. Od roku 1960 jsou Liděřovice součástí obce Vnorovy.

**Tabulka č. 10.: Národnostní složení obyvatelstva v Liděřovicích mezi léty 1869-1950**

<b>rok</b>	<b>počet obyvatel</b>	<b>česká n.</b>	<b>německá n.</b>	<b>jiné</b>
<b>1869</b>	<b>604</b>	-	-	-
<b>1880</b>	<b>717</b>	<b>699</b>	<b>12</b>	<b>8</b>
<b>1900</b>	<b>771</b>	<b>768</b>	<b>3</b>	<b>0</b>
<b>1910</b>	<b>811</b>	<b>811</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>1921</b>	<b>788</b>	<b>788</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>1930</b>	<b>676</b>	<b>676</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>1950</b>	<b>751</b>	-	-	-

#### 4. 10. Lipov

Městys ležící na obou březích řeky Veličky. Česky se do roku 1910 nazýval Lipov. Německy to byl Lippau. V roce 1850 měl 1 183 obyvatel.

**Tabulka č. 11.: Národnostní složení obyvatelstva v Lipově v letech 1869-1950**

<b>rok</b>	<b>počet obyvatel</b>	<b>česká n.</b>	<b>německá n.</b>	<b>jiné</b>
------------	-----------------------	-----------------	-------------------	-------------



<b>1869</b>	<b>1 242</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>1880</b>	<b>1 344</b>	<b>1 323</b>	<b>15</b>	<b>6</b>
<b>1900</b>	<b>1 500</b>	<b>1 494</b>	<b>2</b>	<b>4</b>
<b>1910</b>	<b>1 509</b>	<b>1 504</b>	<b>0</b>	<b>5</b>
<b>1921</b>	<b>1 473</b>	<b>1 467</b>	<b>0</b>	<b>6</b>
<b>1930</b>	<b>1 504</b>	<b>1 498</b>	<b>0</b>	<b>6</b>
<b>1950</b>	<b>1 462</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>

Významným Lipovským rodákem je např. Vladimír Úlehla (1888-1947), což byl botanik a průkopník vědeckého filmu.

#### **4. 11. Malá Vrbka**

Německy se Malá Vrbka nazývala Klein Würbka. V roce 1850 měla 283 obyvatel.

**Tabulka č. 12.: Národnostní složení obyvatelstva v Malé Vrbce v letech 1880 až 1950**

<b>rok</b>	<b>počet obyvatel</b>	<b>česká n.</b>	<b>německá n.</b>	<b>jiné</b>
<b>1880</b>	<b>300</b>	<b>295</b>	<b>5</b>	<b>0</b>
<b>1900</b>	<b>344</b>	<b>344</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>1921</b>	<b>375</b>	<b>375</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>1930</b>	<b>349</b>	<b>349</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>1950</b>	<b>380</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>

#### **4. 12. Nová Lhota**

Obec leží při pramenech řeky Veličky na slovenských hranicích ve značné nadmořské výšce 484 metrů. Německy se obec nazývala Neu Lhota. V letech 1939-1945 zde sídlila německá pohraniční stráž. Nová Lhota byla střediskem česko-slovenské vzájemnosti. V roce 1850 měla 1 194 obyvatel.

**Tabulka č. 13.: Národnostní složení obyvatelstva v Nové Lhotě v letech 1869- 1950**

<b>rok</b>	<b>počet obyvatel</b>	<b>česká n.</b>	<b>německá n.</b>	<b>jiné</b>
<b>1869</b>	<b>1 215</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>1880</b>	<b>1 202</b>	<b>1 185</b>	<b>15</b>	<b>2</b>
<b>1900</b>	<b>1 329</b>	<b>1 322</b>	<b>0</b>	<b>7</b>
<b>1910</b>	<b>1 362</b>	<b>1 362</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>1921</b>	<b>1 342</b>	<b>1 341</b>	<b>0</b>	<b>1</b>

<b>1930</b>	<b>1 517</b>	<b>1 517</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>1950</b>	<b>1 235</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>

#### 4. 13. Petrov

Německy někdy též Petrau. Od 1927 byla tato obec sloučena s obcí Zvolenov. Petrov je významný zejména skupinkou sklepů (tzv. Plže), které pochází z přelomu 18. a 19. století. V roce 1850 měla obec 1 142 obyvatel.

**Tabulka č. 14.: Národnostní složení obyvatelstva v Petrově v letech 1869 až 1950**

<b>rok</b>	<b>počet obyvatel</b>	<b>česká n.</b>	<b>německá n.</b>	<b>jiné</b>
<b>1869</b>	<b>796</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>1880</b>	<b>833</b>	<b>815</b>	<b>13</b>	<b>5</b>
<b>1900</b>	<b>865</b>	<b>847</b>	<b>12</b>	<b>6</b>
<b>1910</b>	<b>818</b>	<b>818</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>1921</b>	<b>821</b>	<b>820</b>	<b>0</b>	<b>1</b>
<b>1930</b>	<b>1 246</b>	<b>1 218</b>	<b>11</b>	<b>17</b>
<b>1950</b>	<b>1 243</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>

#### 4. 14. Zvolenov

Německy Zwolenow. Od roku 1927 sloučen s Petrovem.

**Tabulka č. 15.: Národnostní složení obyvatelstva ve Zvolenově v letech 1880-1921**

<b>rok</b>	<b>počet obyvatel</b>	<b>česká n.</b>	<b>německá n.</b>	<b>jiné</b>
<b>1880</b>	<b>397</b>	<b>387</b>	<b>7</b>	<b>3</b>
<b>1900</b>	<b>408</b>	<b>405</b>	<b>2</b>	<b>1</b>
<b>1921</b>	<b>379</b>	<b>376</b>	<b>0</b>	<b>3</b>

#### 4. 15. Radějov

Německy Radiow. V roce 1850 měl Radějov 1 037 obyvatel.

**Tabulka č. 16.: Národnostní složení obyvatelstva v Radějově mezi lety 1869-1950**

<b>rok</b>	<b>počet obyvatel</b>	<b>česká n.</b>	<b>německá n.</b>	<b>jiné</b>
<b>1869</b>	<b>1 069</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>1880</b>	<b>1 129</b>	<b>1 113</b>	<b>12</b>	<b>4</b>
<b>1900</b>	<b>1 032</b>	<b>1 023</b>	<b>0</b>	<b>9</b>
<b>1910</b>	<b>1 018</b>	<b>1 014</b>	<b>0</b>	<b>4</b>
<b>1921</b>	<b>967</b>	<b>958</b>	<b>4</b>	<b>5</b>
<b>1930</b>	<b>999</b>	<b>993</b>	<b>6</b>	<b>0</b>
<b>1950</b>	<b>917</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>

Významným rodákem této obce byl literární a výtvarný kritik Štěpán Jež (1885-1970).

#### **4. 16. Rohatec**

Je to obec ležící na pravém břehu řeky Moravy. Německy se Rohatec nazýval Rohatetz. V letech 1941-1945 patřil k soudnímu okresu Hodonín. Na tehdejší dobu byl Rohatec velmi vyspělou obcí s několika průmyslovými podniky. Od roku 1862 zde existoval cukrovar, který v roce 1920 zanikl a budova byla upravena na továrnu na čokoládu.

Byla to velká obec, která byla do roku 1918, stejně jako Strážnice, domovem německé menšiny. V roce 1850 měl Rohatec 755 obyvatel.

**Tabulka č. 17.: Národnostní složení obyvatelstva v Rohatci v letech 1869-1950**

<b>rok</b>	<b>počet obyvatel</b>	<b>česká n.</b>	<b>německá n.</b>	<b>jiné</b>
<b>1869</b>	<b>1 120</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>1880</b>	<b>1 571</b>	<b>1 347</b>	<b>190</b>	<b>34</b>
<b>1900</b>	<b>1 737</b>	<b>1 527</b>	<b>140</b>	<b>70</b>
<b>1910</b>	<b>2 004</b>	<b>1 830</b>	<b>123</b>	<b>51</b>
<b>1921</b>	<b>2 015</b>	<b>1 940</b>	<b>56</b>	<b>19</b>
<b>1930</b>	<b>2 138</b>	<b>2 095</b>	<b>30</b>	<b>13</b>
<b>1950</b>	<b>2 634</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>

Byla zde obecná škola česká i německá, pětitřídní.

#### **4. 17. Sudoměřice**

Německy Sudomirzitz nebo Sudomierschitz.. V roce 1850 zde žilo 772 obyvatel.

**Tabulka č. 18.: Národnostní složení obyvatelstva v Sudoměřicích v letech 1869-1950**

<b>rok</b>	<b>počet obyvatel</b>	<b>česká n.</b>	<b>německá n.</b>	<b>jiné</b>
<b>1869</b>	<b>854</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>1880</b>	<b>900</b>	<b>869</b>	<b>5</b>	<b>26</b>
<b>1900</b>	<b>985</b>	<b>949</b>	<b>1</b>	<b>35</b>
<b>1910</b>	<b>942</b>	<b>926</b>	<b>1</b>	<b>15</b>
<b>1921</b>	<b>1 002</b>	<b>1 002</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>1930</b>	<b>1 045</b>	<b>1 044</b>	<b>1</b>	<b>0</b>
<b>1950</b>	<b>1 207</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>

#### **4. 18. Tasov**

Tasov leží na obou březích řeky Veličky. Německy též Tassow. V roce 1850 zde žilo 675 obyvatel.

**Tabulka č. 19.: Národnostní složení obyvatelstva v Tasově v letech 1869-1950**

<b>rok</b>	<b>počet obyvatel</b>	<b>česká n.</b>	<b>německá n.</b>	<b>jiné</b>
<b>1869</b>	<b>632</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>1880</b>	<b>725</b>	<b>710</b>	<b>12</b>	<b>3</b>
<b>1900</b>	<b>722</b>	<b>712</b>	<b>10</b>	<b>0</b>
<b>1910</b>	<b>847</b>	<b>819</b>	<b>4</b>	<b>24</b>
<b>1921</b>	<b>746</b>	<b>743</b>	<b>0</b>	<b>3</b>
<b>1930</b>	<b>606</b>	<b>606</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>1950</b>	<b>538</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>

#### **4. 19. Tvarožná Lhota**

Tvarožná Lhota v jižní části katastru hraničí se Slovenskem. Německy Twaroschna Lhota.

**Tabulka č. 20.: Národnostní složení obyvatelstva ve Tvarožné Lhotě v letech 1869-1950**

<b>rok</b>	<b>počet obyvatel</b>	<b>česká n.</b>	<b>německá n.</b>	<b>jiné</b>
<b>1869</b>	<b>863</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>1880</b>	<b>1 032</b>	<b>1 012</b>	<b>10</b>	<b>10</b>
<b>1900</b>	<b>1 002</b>	<b>988</b>	<b>0</b>	<b>14</b>
<b>1910</b>	<b>939</b>	<b>926</b>	<b>0</b>	<b>13</b>
<b>1921</b>	<b>975</b>	<b>968</b>	<b>0</b>	<b>7</b>
<b>1930</b>	<b>1 011</b>	<b>1 007</b>	<b>0</b>	<b>4</b>
<b>1950</b>	<b>1 016</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>

#### **4. 20. Velká**

Leží převážně na levém břehu řeky Veličky. Od roku 1960 je to česky Velká nad Veličkou. Dříve se nazývala též německy Welka. Od roku 1950 je Velká nad Veličkou významným folklorním místem. Každoročně se zde konají Horňácké slavnosti. Významným rodákem

z Velké je Eduard Urx (1903-1942). Byl to komunistický funkcionář a novinář, který byl umučený v Mauthausenu.

**Tabulka č. 21.: Národnostní složení obyvatelstva ve Velké v letech 1869-1950**

<b>rok</b>	<b>počet obyvatel</b>	<b>česká n.</b>	<b>německá n.</b>	<b>jiné</b>
<b>1869</b>	<b>1 651</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>1880</b>	<b>1 656</b>	<b>1 586</b>	<b>36</b>	<b>34</b>
<b>1900</b>	<b>1 825</b>	<b>1 787</b>	<b>2</b>	<b>36</b>
<b>1910</b>	<b>1 925</b>	<b>1 890</b>	<b>14</b>	<b>21</b>
<b>1921</b>	<b>1 878</b>	<b>1 859</b>	<b>10</b>	<b>9</b>
<b>1930</b>	<b>2 056</b>	<b>2 033</b>	<b>14</b>	<b>9</b>
<b>1950</b>	<b>1 969</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>

#### **4. 21. Vnorovy**

Obec se do roku 1918 nazývala též česky Znorov nebo Znorovy. Německy do roku 1918 Znorow a později Wnorau. Do roku 1898 byly Vnorovy součástí soudního okresu Uherský Ostroh. Od roku 1960 je součástí Vnorov obec Liděřovice. V roce 1850 zde žilo 1 390 obyvatel.

**Tabulka č. 22.: Národnostní složení obyvatelstva ve Vnorovech v letech 1869-1950**

<b>rok</b>	<b>počet obyvatel</b>	<b>česká n.</b>	<b>německá n.</b>	<b>jiné</b>
<b>1869</b>	<b>1 609</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>1880</b>	<b>1 920</b>	<b>1 892</b>	<b>20</b>	<b>8</b>
<b>1900</b>	<b>2 180</b>	<b>2 170</b>	<b>3</b>	<b>7</b>
<b>1910</b>	<b>2 368</b>	<b>2 333</b>	<b>7</b>	<b>28</b>
<b>1921</b>	<b>2 204</b>	<b>2 193</b>	<b>0</b>	<b>11</b>
<b>1930</b>	<b>2 113</b>	<b>2 103</b>	<b>0</b>	<b>10</b>
<b>1950</b>	<b>1 879</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>

Významnou rodačkou ze Vnorov je Maruška Kudeříková (1921-1943). Byla popravena nacisty.

#### 4. 22. Žeraviny

Do roku 1869 se nazývaly česky Žeravinky nebo Žeravín. Německy to bylo Zierawin nebo Scherawin. Do roku 1867 byly součástí Žeravin-Kozojídek. Roku 1850 měla obec 589 obyvatel.

**Tabulka č. 23.: Národnostní složení obyvatelstva v Žeravinách v letech 1880-1950**

<b>rok</b>	<b>počet obyvatel</b>	<b>česká n.</b>	<b>německá n.</b>	<b>jiné</b>
<b>1880</b>	<b>301</b>	<b>290</b>	<b>10</b>	<b>1</b>
<b>1900</b>	<b>295</b>	<b>295</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>1921</b>	<b>282</b>	<b>282</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>1930</b>	<b>290</b>	<b>290</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>1950</b>	<b>247</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>-</b>

Z uvedených tabulek nám vyplývá, že v jednotlivých obcích žilo obyvatel německé národnosti velmi málo. Obcemi s větší německou menšinou byly pouze Strážnice, Rohatec, Velká, Petrov a Kněždub. V ostatních městech a vesnicích je počet obyvatel německé národnosti zanedbatelný. Německá menšina je zde zhruba do roku 1900, pak postupně mizí. Buď mizí úplně nebo se obyvatelé hlásí k jiné obcovací řeči. Byli to většinou Židé, kteří se zpočátku hlásili k německé obcovací řeči, až později se někteří začínají hlásit k obcovací řeči české.

V kategoriích národnosti jiné se mohou vyskytovat příslušníci národnosti polské, italské, chorvatské, slovenské apod.

## 5. STRÁŽNICKÉ OBYVATELSTVO

Ve Strážnici též probíhala vnější (tzv. německá) kolonizace. Bylo to asi v polovině 13. století, přibližně kolem roku 1260. V první polovině 14. století byl proces kolonizace ukončen a dochází ke stabilizaci osídlení. Ve Strážnici tak později vznikla Německá ulice (nyní ulice Komenského)<sup>36</sup>, což byla původně zřejmě samostatná kolonizační osada.

Na zajištění kolonizace na levém břehu řeky Moravy se údajně podílel olomoucký komorník Pardus a břeclavský komorník Sudomír. Možná už Sudomír založil hrad ve Veselí, u něhož se nacházela ves Sudomírky, a Sudoměřice, které s Rohatcem tvořily jeden statek.<sup>37</sup> Osídlení Strážnice započalo asi po polovině 13. století.

Na prahu raného novověku, kdy panství držel rod Žerotínů, byla Strážnice městem se všemi atributy. Město bylo opevněno valy, mělo velké náměstí, kostel i rozsáhlý renesanční zámek. Kromě Strážnice se na panství nacházela ještě dvě městečka: Lipov a Velká s poplužním dvorem, mlýnem a pivovarem. Vesnic bylo celkem dvanáct: Petrov, Zvolenov (též někdy nazývaný Bobalov), Sudoměřice, Rohatec, Liděřovice, Radějov, Tvarožná Lhota, Kněždub, Velká (Hrubá) Vrbka, Javorník, Suchov a Nová Lhota.

Strážnice byla podle počtu poddaných v této době osmým největším dominiem na Moravě – po Šternberku, Moravském Krumlově, Moravské Třebové, Úsovu, Plumlově, Telči a Tovačově. Před třicetiletou válkou byla Strážnice druhým nejlidnatějším poddanským městem v zemi.<sup>38</sup>

Město bylo rozděleno na několik správních okrsků. Byly to Nové město, Staré město, předměstí, Rybářská ulice a židovská čtvrť. Pod správou města patřila také již zmíněná

<sup>36</sup>SKÁCEL, Jan. *Čtení o Strážnici*. Dolní Bojanovice, 1999. ISBN není. s. 228.

<sup>37</sup>PAJER, Jiří a kolektiv. *Strážnice, kapitoly z dějin města*. Dolní Bojanovice, 2002. ISBN 80-900300-7-5. s. 49.

<sup>38</sup>BARTOŠ, Josef a kol. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960 VIII*. Ostrava, 1982. ISBN není. s. 261.



Německá ulice. V čele města stál purkmistr s deseti konšely. Městský rychtář dohlížel na dodržování městských práv.

## **5.1.Strážnické obyvatelstvo v 16. a 17. století:**

### **5. 1. 1.České obyvatelstvo:**

Na konci 16. a 17.století už nacházíme u většiny obyvatelstva celá jména, která obsahují jméno i příjmení. Tyto jména již mají většinou ustálenou podobu. Jen málo se vyskytují proměnlivá příjmení. Často jména doplňují přezdívky. Jsou to např. Benda, Beran, Buchta, Smolka, Toman, Valenta, Vodička.

Vedle těchto příjmení, z nichž se některá dochovala do dneška, vynikají příjmení, která většinou už dávno zanikla. Tato příjmení vznikala v průběhu vývoje jako odraz soudobého společenského života a vzájemných vztahů mezi obyvateli.<sup>39</sup> Hlavním pramenem poznání jsou strážnické purkrechtní knihy.

Strážnice byla tehdy jedním z největších moravských měst a přitahovala nové osadníky i ze značně vzdálených krajů. Z purkrechtních knih jasně vyplývá, která jména patřila starousedlíkům a která nově přistěhovalému obyvatelstvu. Některá z nich se zachovala až do současnosti. Jsou to např. Hudeček, Šrámek, Tichý, Trávníček, Kulich, Mikulec, Peřina, Voříšek, Koblížek, Dub, Káčerek, Střela, Špalda, Nejezchleba, Kršák, Holeš, Slováček, Karásek, Kočiš, Brázda apod.<sup>40</sup>

Někteří obyvatelé měli příjmení podle svého povolání nebo zaměstnání, např. Zámečník, Krejčí, Myslivec, Bednář, Řezník, Zedník, Tkadlec apod.

Někteří přistěhovalí obyvatelé měli příjmení podle toho z které oblasti nebo města pocházeli, např. Melichar Zlínský, Toman Kolář z Olomouce, Martin Brněnský, Jiřík Pardubský apod.

### **5.1. 2.Slovenské obyvatelstvo:**

Slovenských příjmení zde nacházíme celkem málo. Kromě obecného příjmení Slováček, které nemusí vždy svědčit o přímém přistěhovalectví, lze snad s tímto prostředím spojovat především příjmení Slovák.<sup>41</sup> Dalším slovenským příjmením by mohlo být např. Ištvan.

### **5. 1. 3.Německé obyvatelstvo:**

<sup>39</sup> PAJER, Jiří. *Strážnice, kapitoly z dějin města*. Dolní Bojanovice, 2002. ISBN 80-900300-7-5. s. 165.

<sup>40</sup> Tamtéž, s. 167.

<sup>41</sup> Tamtéž, s.168.

Jednalo se převážně o obyvatelstvo, které se v našem městě usadilo během 16. století. Nejstarší kolonizační vlny byly v té době patrně již úplně asimilovány.<sup>42</sup> Mnohá příjmení už byla tehdy počestělá nebo zkomolená. Němci se často vyskytovali v ulicích jen jednotlivě. Tak např. v okrsku rynku se vyskytovala příjmení jako třeba Kraus, Preys, Reymunt, Wachter, Mayer, Cipsera, , Ordt, Hendrich, Lilienplot, Klaus, Weiss apod. Německé obyvatelstvo snad můžou dokládat i jména Bavor a Prušák, které se vyskytovaly na Suchém řádku.<sup>43</sup>

Větší zastoupení měla německá jména na Újezdě. To byla část, která přiléhala k městu. V této části města se uvádí příjmení jako např. Kranc, Zimandl, Helebrandt, Faber. Ve Veselské ulici bychom mohli tehdy najít tzv. německou kolonii. Zde byla jména jako třeba Šterc, Lodenholt, Drechsler, Hepnar, Šubert.<sup>44</sup>

Dalšími německými příjmeními jsou Knoder, Sychlink, Hoffmann, Pehm apod.

Větší příliv německého obyvatelstva zřejmě nastává až v první polovině 17. století. Dle příjmení, z nichž se některá dochovala až do současnosti, můžeme předpokládat, že většina nově příchozího německého obyvatelstva byly rolničtí osadníci.

Kromě toho se ve Strážnici objevují ještě jména, která nám mohou dokládat usazené novokřtěnce, např. Kašpar Křtěnec.

Moravští novokřtěnci, nazývaní také huterité, se sdružovali od velkých společných domů, v nichž provozovali řemesla. Vzhledem k tomu, že ve Strážnici jsou uváděny pouze jednotlivé grunty, lze předpokládat jen malý počet usazených novokřtěnců, odhadovaný snad do padesáti obyvatel.<sup>45</sup>

#### **5. 1. 4. Slezské a polské obyvatelstvo:**

To lze zaznamenat konce 16. století. Dokladem přítomnosti tohoto obyvatelstva jsou např. příjmení Slezák, Polák, Poláček nebo taky Lech. Dále jsou uváděni např. Filip Ostravský, Jíra z Karviné, Jíra Těšínský nebo Řehoř z Karviné atd.<sup>46</sup>

#### **5. 1. 5. Chorvatské obyvatelstvo:**

V purkrechtních knihách můžeme nalézt i stopy chorvatské kolonizace. Ta v průběhu 16. století zasáhla Uhry. Dokládají nám to příjmení jako třeba Charvát nebo Floršic.<sup>47</sup>

---

<sup>42</sup> Tamtéž.

<sup>43</sup> Tamtéž.

<sup>44</sup> Tamtéž.

<sup>45</sup> PAJER, Jiří. *Sídla novokřtěnců na Jižní Moravě*. Jižní Morava 35. 1999. s. 60.

<sup>46</sup> PAJER, Jiří. *Strážnice, kapitoly z dějin města*. Dolní Bojanovice, 2002. ISBN 80-900300-7-5. s. 168.

<sup>47</sup> Tamtéž. s. 169.

### **5. 1. 6. Italské obyvatelstvo:**

Konce 16. a 17. století je ve Strážnici usazeno také hodně Italů, kterým se říkalo Vlaši. To nám dokládají příjmení Vlach, Rossi, Gistung.<sup>48</sup>

### **5. 1. 7. Židovské obyvatelstvo:**

Židovské osídlení ve Strážnici patří k nejstarším na Moravě. Židé se zde zřejmě usadili již ve 14. století. Živili se převážně obchodem a lichvou. Židé byli většinou pojmenováni českými jmény, takže byli pokládáni za české obyvatelstvo. Většinou měli jen jméno a jejich příjmení pak charakterizovalo čím se zabývali. Např. Daniel Krejčí, Izák Masař, Josef Zlatník. Nebo jejich jméno ukazuje odkud přišli, např. Jakub Kramář Bzenecký, Viktorin z Lipníka, Izák Kyjovský, Jakub Bučovský. Ojediněle se vyskytovala i německá příjmení, např. Sandrman, Librmon, Hoffman.<sup>49</sup>

### **5. 2. Strážnické obyvatelstvo v 19. století:**

Strážnice byla v polovině 19. století zemědělským městem. Počet obyvatel na Strážnicku neustále rostl, ale bylo zřejmé, že zemědělské oblasti začaly zaostávat za těmi průmyslovými. Základním pramenem ke zjištění počtu obyvatelstva jsou sčítací operáty. Do 19. století se musíme spokojit pouze se statistickými odhady počtu obyvatelstva. V této době se ještě nezjišťovala národnost, takže se musíme spokojit pouze s počtem obyvatel.

**Tabulka č. 24: Odhady počtu obyvatel ve Strážnici od roku 1654 do roku 1857:<sup>50</sup>**

<b>rok</b>	<b>počet obyvatel</b>
<b>1654</b>	<b>asi 1600</b>
<b>1655</b>	<b>asi 1800</b>
<b>1669</b>	<b>asi 2200</b>
<b>1758</b>	<b>asi 3400</b>
<b>1775</b>	<b>asi 3850</b>
<b>1787</b>	<b>4108</b>
<b>1791</b>	<b>4188</b>

<sup>48</sup> Tamtéž.

<sup>49</sup> Tamtéž, s. 170.

<sup>50</sup> SKÁCEL, Jan. *Čtení o Strážnici*. Dolní Bojanovice, 1999. ISBN není. s. 229.

<b>1843</b>	<b>4915</b>
<b>1857</b>	<b>5390</b>

Skutečně první sčítání lidu u nás proběhlo v roce 1857. Zákon o sčítání lidu byl vyhlášen 23. března a samotné sčítání proběhlo 31. října 1857. Předpokládalo se, že sčítání lidu se bude provádět pravidelně po šesti letech, ale další proběhlo až v roce 1869. Dnem sčítání byla stanovena půlnoc 31. prosince. Sčítání v roce 1857 zaznamenalo obyvatelstvo příslušné k určité obci. Ale teprve modernější sčítání, které začalo rokem 1869 se zaznamenávalo sčítání přítomného obyvatelstva.

Sčítání obyvatelstva bylo povinné pro všechny. Sčítání prováděli sčítací komisaři a revizoři, kteří byli jmenováni politickým úřadem. Sčítací archy měli vyplňovat majitelé domů nebo bytů.

Studium národnosti je ale velmi obtížné z toho důvodu, že tato kategorie nebyla mezi léty 1869-1921 do sčítacích operátů vůbec zahrnuta. Bylo to kvůli rozdílnému chápání pojmu národ. Za objektivní znak národa byla uznána řeč.<sup>51</sup> V roce 1880 byla proto do sčítacího dotazníku zařazena, již zmíněná, obcovací řeč. Tato obcovací řeč byla v roce 1921 nahrazena mateřskou řečí. Výklad, co to vlastně je obcovací řeč byl též různý. Většina obyvatel zaznamenávala nikoli mateřskou řeč, ale řeč, kterou běžně denně komunikují. Tímto způsobem mohl stoupat počet osob německé národnosti.

**Tabulka č. 25:<sup>52</sup> Strážnické obyvatelstvo v roce 1880 podle národnosti:**

<b>národnost</b>	<b>absolutní počet</b>	<b>počet v procentech</b>
<b>česká</b>	<b>4443</b>	<b>85,71</b>
<b>německá</b>	<b>727</b>	<b>14,02</b>
<b>ostatní</b>	<b>11</b>	<b>0,21</b>
<b>neuvedeno</b>	<b>3</b>	<b>0,1</b>
<b>celkem</b>	<b>5184</b>	<b>100</b>

<sup>51</sup> PAJER, Jiří. *Strážnice, kapitoly z dějin města*. Dolní Bojanovice, 2002. ISBN 80-900300-7-5. s. 335.

<sup>52</sup> Tamtéž.

Podle této tabulky 4443 osob hovořilo českým obcovacím jazykem, 727 německým a 11 mluvilo slovensky, polsky nebo italsky apod.

Ke zjištění národnosti nám též může pomoci příjemní osob, jak už jsem se zabývala u obyvatelstva během 16. a 17.století.

Původně měla každá osoba pouze křestní jméno. Příjmení se začíná objevovat ve 13. století a to zpočátku u bohatších vrstev. Později se začali např. řemeslníci označovat podle řemesla, dále se užívalo i označování podle místa odkud do Strážnice přišli apod.

Ve Strážnici se např. v těchto letech vyskytovala česká jména jako Adamec, Baňář, Blata, Brožovič, Cigánek, Cundrla, Čajka, Daněk, Dudík, Florián, Gajda, Hájek, Hořák, Hrachovský, Jamný, Káčer, Kaluža, Lípa, Machálek, Mička, Možnar, Můčka, Očka, Petrucha, Píža, Příkazský, Ráček, Rybecký, Sochor, Šebesta, Svinka, Tománek, Urbánek, Vajčner, Večeřa, Zahradník a mnoho dalších. Téměř všechna příjmení existují dodnes.<sup>53</sup>

Co se týká německé národnosti, tak to byli především převážně Židé. Příjmení: Deutsch, Faulhaber, Feilbogen, Felix, Glas, Glück, Kern, Kohn, Kornfeld, Königstein, Löw, Mandler, Müller, Reiss, Schwarz, Sonnenschein, Weiner Weiss, Weissmann, Winter, Zaitschek<sup>54</sup>

---

<sup>53</sup> Tamtéž, s. 336.

<sup>54</sup> Tamtéž.

## 6. ŠKOLSTVÍ

### 6. 1. Školství ve Strážnici

Významné místo ve starších i v moderních dějinách města Strážnice náleží školství. Výchova a vzdělávání nových nastupujících generací vždy tvořily neodmyslitelnou a podstatnou součást národní existence a významně se podílely na jejím vývoji. Obecně lze říci, především z pohledu novějších národních dějin, že úroveň vzdělávání i výchovy, a tedy postavení školství, značně podmiňovala kulturní, hospodářskou i celkovou politicko-společenskou úroveň bytí naší národní pospolitosti.<sup>55</sup>

Kdy přesně začala ve Strážnici činnost vzdělávací instituce, nevíme, ale můžeme předpokládat, že to bylo už v době, kdy byla Strážnice povýšena na město. S počátky této instituce je nepochybně spojena církev. Farní škola ve Strážnici fungovala při kostele sv. Martina. Držitelé panství jako páni z Kravař a Žerotínové podporovali protestantský – nekatolický charakter školství. Přibližně od 60. let 16. století se strážnická fara a farní škola staly farou a školou evangelickou – luteránskou.<sup>56</sup>

Kromě farní školy působila ve Strážnici také škola bratrská. Základy této instituce spadají asi do roku 1577.<sup>57</sup> Školu tvořila dvě oddělení – vyšší a nižší. Žáci se zde učili číst a psát a také byla věnována pozornost výuce jazyků, např. němčině, latině, případně řečtině nebo hebrejštině.

Město i jeho školy utrpěly značné škody na počátku 17. století. V roce 1605 totiž povstal proti Rudolfovi II. uherský šlechtic Štěpán Bočkaj. Jeho odboj proti panovníkovi byl charakterizován výboji na jihovýchodní Moravu, tedy i na strážnické panství. Tyto Bočkajovy vpády přinutily k odchodu ze Strážnice mnoho lidí. Mezi nimi to byl i třináctiletý Jan Ámos Komenský, který zde od roku 1604 navštěvoval bratrskou školu. Během svých strážnických studií bydlel Komenský u své tety Zuzany Komněnské na Suchém řádku v domě

<sup>55</sup> PAJER, Jiří. *Strážnice, kapitoly z dějin města*. Dolní Bojanovice, 2002. ISBN 80-900300-7-5.s. 261.

<sup>56</sup> Tamtéž, s. 262.

<sup>57</sup> Tamtéž.

č. 93. Dnes je to dům č. p. 133 ve Skalické ulici. Na zdejší bratrské škole nedostudoval již kvůli zmíněným vpádům bočkajovců. 5. května 1605 bylo totiž město vypáleno. Shořel i dům Komenského tety. Byly poničeny i školní budovy, mnoho učitelů odešlo a vyučování se na čas zastavilo.<sup>58</sup>

## 6. 2. Piaristé ve Strážnici

Skutečnou pohromou pro obyvatele Strážnice byla třicetiletá válka. Během války došlo ve strážnickém školství k obrovským změnám. Zpustošené panství po válce koupil císařský plukovník a katolík František svobodný pán de Magno. Všechny bratrské sbory na panství i evangelické fary byly postupně zrušeny. František de Magno začal s rekatolizací svého panství i města Strážnice. Hlavním rekatolizačním nástrojem měla novému majiteli panství posloužit právě škola. Proto pozval do Strážnice piaristy, kteří mu měli s rekatolizací pomoci. Piaristé přišli do Strážnice 6. února 1633. Byli to převážně Italové. Strážnice se tak po Mikulovu stala druhým místem na Moravě, kde se piaristé usadili, založili svou kolej a začali s vyučováním mládeže. V Mikulově založili kolej již v roce 1631.<sup>59</sup>

Piaristé založili ve Strážnici vzdělávací a výchovný ústav, který připravoval mládež pro praktický život a který poskytoval vyšší – gymnaziální – studium. Škola přilákala mnoho studentů ze vzdálenějších lokalit, ale také měšťanské syny ze Strážnice. Farní škola zůstala k dispozici téměř výhradně chudším dětem a dívkám. Škole se začalo říkat „kantorka“ a stala se symbolem úpadku.

## 6. 3. Reformy Marie Terezie

K zásadnímu zlomu v organizaci a postavení škol v habsburské monarchii došlo pod mocným tlakem měnících se ekonomických a společenských poměrů a pod vlivem hrozivé zahraničně politické situace. Reformy panovnice Marie Terezie a jejího syna, pozdějšího císaře Josefa II., které směřovaly do všech oblastí tehdejší společnosti, nemohly zapomenout ani na oblast školství. V roce 1774 byl vydán Všeobecný školský řád, který přinesl důležité změny. Především školu sekularizoval, zesvětlil a podřídil ji státním zájmům. Podstatnou novinkou tohoto řádu bylo zavedení povinné školní docházky od 6 do 12 let a také dělil školy na triviální, hlavní a normální. Do školy byly povinny chodit všechny děti, jejichž rodiče si nechtěli nebo nemohli vydržovat soukromé domácí učitele.<sup>60</sup>

<sup>58</sup> Tamtéž, s. 263.

<sup>59</sup> Tamtéž, s. 264.

<sup>60</sup> JANUSOVÁ, Jana – KÁŇA, Otakar. *Její veličenstvo Marie Terezie*. Praha, 1987. ISBN není. s. 86.

Školní řád také určoval obsahové zaměření všech tří typů základních škol. Na nejnižším stupni základního školství, ve škole triviální, tedy i v triviální škole strážnické, byli žáci vyučováni náboženství, biblickým dějinám, „znání písmen, slabikování a čtení psaných a tisknutých věcí běžnému písmu“.<sup>61</sup>

V době příprav a zahájení tereziánské reformy nejnižšího školství působil na strážnické triviální škole učitel Antonín Peuckert. Jeho mateřskou řečí, ve které vyučoval své žáky, byla čeština.<sup>62</sup> Kromě ní ovládal také latinu a němčinu. Obě řeči ale při vyučování nepoužíval. Němčina jako jeden z pilířů centralizačních snah tereziánských a josefínských reforem, která byla zaváděna povinně do všech oblastí života tehdejší společnosti, byla hlavním a v podstatě jediným vyučovacím jazykem na vyšších školách, než byly školy triviální. I ve Strážnici platilo, že vyučovací jazyk v triviální škole byl určen národnostní příslušností žáků. Vyučování tedy probíhalo v českém jazyce.

Po Antonínu Peuckertovi nastoupil na strážnickou triviálku učitel Jiří Zdražil. Ten také jako jeho předchůdce vyučoval v českém jazyce.<sup>63</sup>

Školy triviální neboli městské byly zprvu určeny jen pro děti zámožnějších rodičů. Studium bylo přípustné jen pro děti šlechtické, úřednické a měšťanské. Chlapci poddaných mohli studovat jen s povolením vrchnosti. Marie Terezie svými reformami chtěla zlepšit vzdělání širokých lidových vrstev.

V 18. století také nabylo na významu strážnické piaristické školství, zvláště význam strážnického gymnázia.

Jak uvádí pan doktor Pajer, reformy Marie Terezie zasahovaly i do vyššího školství. Což můžeme pozorovat v análech strážnického, hradištského a kyjovského gymnázia. Těmito reformami dochází k zásadním změnám v životě strážnického gymnázia i v existenci zdejší farní školy.<sup>64</sup>

Marie Terezie chtěla dosáhnout toho, aby se vzdělání dotklo každého poddaného v její říši a aby školy vychovávaly více odborníků, kteří by pracovali pro pozvednutí rakouské monarchie.

Strážnická normální škola převzala tři třídy školy české a později byla rozšířena ještě o jednu třídu. V každé třídě vyučoval jeden učitel, který se nazýval profesor. Na rozdíl od dřívější nižší školy, v níž byla mládež vyučována v mateřském jazyce, vyučovacím jazykem se stala v kontextu se školskou reformou němčina.<sup>65</sup>

<sup>61</sup> PAJER, Jiří. *Strážnice, Kapitoly z dějin města*. Dolní Bojanovice, 2002. ISBN 80-900300-7-5.s. 266.

<sup>62</sup> Tamtéž, s. 267.

<sup>63</sup> Tamtéž, s. 267.

<sup>64</sup> Tamtéž, s. 270.

<sup>65</sup> Tamtéž, s. 294.



V německém jazyce se žáci první třídy učili základním znalostem jako bylo čtení, psaní a počty, ve vyšších třídách to pak byly předměty jako zeměpis, dějepis, přírodopis nebo geometrie. V nejvyšší třídě se vyučovala také latina.

Současně s reformou nižšího stupně české školy piaristického ústavu se ve Strážnici uskutečnila i reforma gymnázia – tzv. latinské školy. K praktickému uskutečnění reformy došlo v roce 1777. Z nižší převážně čtyřtřídní střední latinské školy strážnických piaristů byl tehdy zřízen gymnaziální ústav, který měl pět tříd. Tři nižší třídy – principia, grammatica a syntaxi – byly označovány jako třídy gramatické, dvě třídy vyšší - rhetorica (čtvrtá třída) a poesis (pátá třída) byly nazývány třídami humanitními.<sup>66</sup> Vyučování v prvních dvou třídách probíhalo v němčině a ve zbývajících třídách byla vyučovacím jazykem latina. Hlavním vyučovacím předmětem byla nadále latina, které se v nižších dvou třídách vyučovalo na základě němčiny. Dokonalé zvládnutí latiny bylo hlavním cílem tohoto ústavu ve Strážnici.

Před reformami bylo na Moravě patnáct gymnázií. Z toho šest gymnázií bylo spravováno jezuiti, gymnázium v Moravském Krumlově bylo spravováno paulánským řádem a zbývajících osm měl pod patronátem piaristický řád. Kromě Strážnice měli piaristé také gymnázia v Mikulově, v Lipníku nad Bečvou, v Příboře, v Kroměříži, v Moravské Třebové, v Kyjově a v Hustopečích.<sup>67</sup>

Po reformách nabylo gymnázium ve Strážnici velkého významu. V roce 1775 bylo totiž zrušeno piaristické gymnázium v Kyjově a jezuitské gymnázium v Uherském Hradišti. V celém Uherskohradištském kraji zůstalo jen piaristické gymnázium ve Strážnici, protože mělo novou budovu a podle předpisu pro každou třídu zvláštní místnost. Z katalogů tohoto gymnázia, které jsou zachovány od roku 1756, vidíme, že škola se stala kulturním střediskem celého kraje.<sup>68</sup> Gymnázium navštěvovali studenti nejen ze Strážnice a blízkého okolí – z Veselí, Bzence, Ostrohu, Velké, Uherské Skalice, Hodonína – ale i z Kyjova, Koryčan, Hradiště, Uherského Brodu, Kroměříže, Slavkova.<sup>69</sup> Nejbližší gymnázia byla v Mikulově, Brně a Kroměříži. Gymnázium mělo zcela německý ráz. Dále byla zrušena piaristická gymnázia v Příboře, v Lipníku nad Bečvou, ve Staré Vodě, v Hustopečích a jezuitská gymnázia v Telči a v Moravském Krumlově. Na Moravě po uskutečnění reformy bylo celkem sedm gymnázií a všechna byla německá. Nacházela se v Brně, v Jihlavě, v Olomouci, ve Znojmě, v Mikulově, v Kroměříži a ve Strážnici.

---

<sup>66</sup> Tamtéž.

<sup>67</sup> Tamtéž, s. 292.

<sup>68</sup> Skácel, Jan. *Z dějin Slovácka*. Brno, 1958. ISBN není. S. 100.

<sup>69</sup> Tamtéž.

Z dosavadních přípravek pro gymnázium ve Strážnici, v Kyjově a v Uherském Hradišti se staly školy normální a z nich v letech 1784 – 1785 školy nového typu, tzv. Hauptschule – hlavní školy. Tyto školy byly německé. Tyto školy byly jako vyšší druh triviální školy.

Významnou kapitolou z dějin strážnického gymnázia byl záměr přeložit strážnické gymnázium do hlavního krajského města, do Uherského Hradiště. Královské město Uherské Hradiště údajně více vyhovovalo svou polohou, protože leželo uprostřed kraje. Zástupci strážnického gymnázia se proti tomu ale postavili. Nakonec k přemístění nedošlo, protože se proti tomu postavil i majitel strážnického panství.

#### **6. 4. Školství v 19. století**

K zásadní reformní změně v ústavu došlo v polovině 19. století pod vlivem revolučních změn v letech 1848 a 1849. Nový ministr školství hrabě Lev Thun přikročil k reorganizaci gymnázií v tehdejší rakouské monarchii. Na některých ústavech bylo šest tříd rozšířeno ještě o dvě další filosofické třídy. Na ústavech, kde to nebylo možné, došlo k redukci tříd na čtyři. Tak vznikla nižší gymnázia. I strážnické gymnázium, které mělo doposud šest tříd bylo zredukováno na nižší čtyřtřídní gymnázium. Oficiálně bylo označováno jako Untergymnasium. V době, kdy se stalo státním ústavem, po roce 1874, bylo nazýváno k. k. Staatsuntergymnasium.<sup>70</sup>

V roce 1849 vstoupila v platnost nová vyučovací osnova pro gymnázia. Vedle latiny, řečtiny, němčiny, dějepisu, zeměpisu, matematiky a náboženství se začal učit také přírodopis a fyzika. Tehdy i ve Strážnici byla zahájena výuka druhého zemského jazyka, kterým byla čeština. Prvním profesorem češtiny na strážnickém gymnaziálním ústavu byl katecheta Joachim Loos. Od roku 1853 se začalo také vyučovat židovské náboženství. Prvním učitelem židovských studentů byl rabín Mores Feilbogen.<sup>71</sup>

Druhá polovina 19. století byla v historii strážnického školství především středního školství, velmi významná. Byla to doba zvýšených národnostně emancipačních snah české části obyvatelstva habsburské monarchie. Zápas o důstojné národní postavení a i celý proces národního sebeuvědomování se také na Moravě odrážel zejména v oblasti školství.<sup>72</sup>

Politická reprezentace se snažila prosazovat své národní zájmy zejména zřizováním českých středních škol s českou vyučovací řečí. I Strážnické gymnázium se stalo předmětem národnostních sporů. V roce 1874 byl strážnický gymnaziální ústav zestátněn. O zestátnění gymnázia usilovala strážnická politická reprezentace. K tomu značně přispěl v roce 1874

<sup>70</sup> Státní okresní Archiv Hodonín (dále jen SokA). Fond PiG-St. *Geschichte des Straznitzer Gymnasium*. Band III. 1849-1883/34. inv. č. 17. s. 40.

<sup>71</sup> SokA Hodonín. Fond PiG-St. *Geschichte des Straznitzer Gymnasium*. Band III. 1849-1883/34. inv. č. 17. s. 7.

<sup>72</sup> PAJER, Jiří. *Strážnice, kapitoly z dějin města*. Dolní Bojanovice, 2002. ISBN 80-900300-7-5. s. 297.

majitel cukrovaru v Rohatci a poslanec moravského zemského sněmu za města Vyškov, Bučovice, Kyjov a Strážnici Rudolf Auspitz. Strážnické gymnázium navštěvovali především studenti, kteří se hlásili k české národnosti, přesto vyučovacím jazykem byla němčina. Ředitel gymnázia se pokusil vyloučit němčinu z hlavní školy, kterou také spravoval, ale německy orientovaní měšťané mu nedovolili uskutečnit jeho záměr. Gymnázium se ale dlouho neudrželo. Jeho vydržování působilo řadu obtíží. Nebyly peníze na jeho udržování, nebylo profesorů, proto byli ustanoveni někteří světšší profesori. Jedním z prvních byl ve školním roce 1864-5 František Bartoš, známý sběratel lidových písní a dialektolog.<sup>73</sup> Gymnázium ve Strážnici bylo zrušeno výnosem ministra kultu a vyučování 13. února 1884.<sup>74</sup>

V roce 1897/98 bylo ale vyučování na strážnickém gymnáziu opět obnoveno. Od této doby mělo ale zcela český charakter.

*„Počátkem dubna 1894 odebrala se do Olomouce deputace skládající se z pp. starosty Jana Horného, člena obecního výboru dr. Karla Vyskočila a dr. Jaroslava Kouteckého k jeho knižce – arcibiskupské Milosti, jako bývalému žákovi zaniklého gymnázia strážnického a podporovateli šlechtných a kulturních zájmů naší vlasti s prosbou, aby městu Strážnici v záležitosti gymnazijní svou mocnou přízeň a přimluvu věnovati ráčil. Jeho knižce – arcibiskupská Milost přijala deputaci velmi laskavě a opět a opět vzpomínajíc radostných chvílí útlého mládí ve Strážnici strávených, slíbila ochotně snahy obyvatelstva podporovati.“* (Výroční zpráva gymnázia z roku 1905.)

Po delších úředních jednáních *„nejvyšším rozhodnutím ze dne 7. června 1896 ráčilo jeho Veličenstvo císař a král František Josef I. Nejmilostivější povoliti, aby v městě Strážnici školním rokem 1897 – 1898 počínajíc, postupně zřízeno bylo úplně státní gymnázium s vyučovací řečí českou.“*<sup>75</sup>

Strážnické gymnázium si vydobylo pověst významného školského, ale i kulturního ústavu. Navštěvovalo ho i několik významných osobností, které stojí za zmínku. Byl jím např. světoznámý vědec a objevitel protoplazmy Jan Evangelista Purkyně. Byl členem piaristického řádu. Ten zde působil v letech 1805-1806. Byl zde jako profesor druhé gramatické třídy a vystupoval pod řádovým jménem bratr Silverius. Ze Strážnice potom odešel do Litomyšle. Roku 1807 opustil piaristický řád a začal se věnovat naplno vědě.

Další významnou osobností, kterou nesmím opomenout, je první prezident Československé republiky Tomáš Garrigue Masaryk. Ve svých čtrnácti letech v roce 1864/65 navštěvoval

<sup>73</sup> SKÁCEL, Jan. *Z ději Slovácka*. Brno, 1958. ISBN není.s. 127.

<sup>74</sup> SOKA Hodonín. Fond PiG-St. *Geschichte des Straznitzer Gymnasiums*. Band III. 1849-1883/34. inv. č. 17.s.86.

<sup>75</sup> NOVÁČEK, Miloslav a kol.. *Ze školních škamien strážnického gymnázia*. Dolní Bojanovice ,2002. ISBN není. s. 21.

strážnické gymnázium. Svůj krátký studijní pobyt ukončil vynikajícím způsobem: celková klasifikace jeho studia ve strážnickém ústavu zněla Erste mit Vorzug – první s vyznamenáním.<sup>76</sup>

V letech 1859 – 1863 gymnázium navštěvoval Theodor Kohn, pozdější olomoucký arcibiskup.<sup>77</sup> Ten se také zasloužil o obnovení strážnického gymnázia v roce 1897. V letech 1873 – 1877 studoval na gymnáziu pozdější malíř Slovácka Joža Úprka a jeho bratr František tuto školu navštěvoval v letech 1878 – 1880. Později se stal sochařem.

V roce 1865 je zde zapsán i žák Josef Úlehla, pozdější vůdce pokrokového učitelstva a pedagogický spisovatel, který působil ve Strážnici jako ředitel měšťanských škol. Z třetí třídy musel odejít, protože napsal do vlasteneckých Olomouckých novin článek o tom, že strážničtí studenti mají zpěvácký spolek Lumír, učí se rusky a že mnozí strážničtí měšťané jsou odrodilci.<sup>78</sup>

Roku 1886 podala místní školní rada okresní školní radě žádost o zřízení měšťanských škol. Poukázala na to, že ve Strážnici je přes 800 dětí školního věku, že v celém soudním okrese není měšťanská škola a že třídy by byly umístěny v budově zrušeného gymnázia. Když okresní školní rada nepodepřela žádost, byla ihned vypravena deputace do Brna a 27. prosince 1886 povolila zemská školní rada chlapeckou a dívčí měšťanskou školu s vyučovacím jazykem českým. Strážnice měl nyní školu, která poskytovala ucelené vzdělání pro praktický život rolníka, řemeslníka, obchodníka a byla přípravkou pro učitelské ústavy a odborné školy, které nepožadovaly přípravu na střední škole. Byly to první české měšťanské školy v celém hejtmanství hodonínském (v Hodoníně a v Břeclavi byly německé).<sup>79</sup>

Jak už jsem napsala výše, Strážnice nebyla jediným městem na Slovácku, kde se nacházelo gymnázium. I tato gymnázia byla německá.. Střední školy tu byly v polovině 19. století jen německé, pouze osnovy strážnického gymnázia byly kromě společenských nauk rozšířeny o povolené vyučování druhého zemského jazyka, tj. češtině, která byla jako vyučovací jazyk povolena toliko pro vyučování náboženství v první a druhé třídě.<sup>80</sup>

Německá gymnázia se nacházela např. v Uherském Hradišti, které vzniklo v roce 1854, dále gymnázium v Kyjově 1868, v Uherském Brodě v roce 1873 a v Břeclavi roku 1904.

<sup>76</sup> JEŽEK, Eduard. *Strážnické gymnázium v 19. století. In: Příloha k výroční zprávě státního čsl. gymnázia ve Strážnici za školní rok 1933 – 1934. s. 16.*

<sup>77</sup> PAJER, Jiří. *Strážnice, kapitoly z dějin města.* Dolní Bojanovice, 2002. ISBN 80-900300-7-5. s. 297.

<sup>78</sup> SKÁCEL, Jan. *Čtení o Strážnici.* Dolní Bojanovice, 1999. s. 90.

<sup>79</sup> Tamtéž, s. 96.

<sup>80</sup> FROLEC, Václav a kol.. *Slovácko, kapitoly z dějin Slovácka.* Praha, 1978. ISBN není. s. 216.

I školy národní byly částečně německé. Až do osmdesátých let zde převládal typ utrakvistický, tedy dvojjazyčný. Dokládá to např. výnos zemské školní rady v Brně ze dne 20. srpna 1877, který upravoval vyučování na škole v Břeclavi: <sup>81</sup>

*„V první třídě zřídit českou a německou paralelku, v české vyučovat čtyři hodiny týdně němčině a v německé čtyři hodiny týdně češtině jako povinnému předmětu. Od druhé třídy platí němčina jako vyučovací řeč a češtině budtěž vyhrazeny jako povinnému předmětu čtyři hodiny týdně. Počtům učit ve druhé, třetí a čtvrté třídě německy a česky. Českého jazyka možno využívat od druhé třídy jen za účelem snadnějšího dorozumění.“* <sup>82</sup>

## **6. 5. Národnostní problematika školství v ostatních městech na Slovácku**

V Hodoníně se vyučovalo od školního roku 1873-4 v první třídě jen česky, ve druhé už tvořili žáci krátké německé věty, ve třetí ještě převažovaly české hodiny, ale předměty jako přírodopis nebo zeměpis se vyučovaly i v jazyce německém. Ve čtvrté třídě už se vyučovalo výhradně v němčině. Čeština byla do vyučovacího programu zahrnuta jako jeden z vyučovaných předmětů. Zpočátku to byly dvě, později čtyři hodiny týdně.

Škola v Hodoníně byla roku 1884 rozdělena na čtyřtřídní českou a čtyřtřídní německou. Česká škola byla pak roku 1888 rozdělena na čtyřtřídní chlapeckou a čtyřtřídní dívčí.

V Břeclavi se do roku 1869 vyučovalo ve dvou třídách národní školy česky a v jedné německy. V roce 1869 zřídila Stará Břeclav pro sebe jednotřídku a městská breclavská škola se stala dvojjazyčnou. Nejprve to byla trojtřídku, od roku 1872 čtyřtřídku a od roku 1863 pětítřídku a tak fungovala až do roku 1883, kdy byla rozdělena na českou a německou. Německou obecnou a měšťanskou školu řídil společný ředitel. Kromě toho politická židovská obec měla svou vlastní německou dvojtřídku. <sup>83</sup>

Roku 1882 byla zřízena německá mateřská školka. Naproti tomu Ústřední Matice školská zřídila českou mateřskou školu.

Obecné školství v Kyjově bylo také zpočátku jen německé. Teprve v roce 1896 povolila zemská školní rada soupis školou povinných českých dětí, který ukázal, že na 300 jich chodí do německé školy. Ani protesty úřadů nemohly již zabránit otevření první české obecné školy dne 18. 9. 1896. Německé škole pak žáků rychle ubývalo. <sup>84</sup>

Na Slovácku vznikaly ve druhé polovině 19. století odborné školy, které byly zpočátku také německé. V roce 1885 byla ve Bzenci zřízena zimní hospodářská škola. V roce 1902 byla

---

<sup>81</sup> Tamtéž, s. 217.

<sup>82</sup> Tamtéž, s. 217.

<sup>83</sup> Tamtéž, s. 217.

<sup>84</sup> Tamtéž.

v Uherském Hradišti otevřena první obchodní škola v kraji a ve Strážnici po roce 1900 vyšivačská škola.<sup>85</sup>

S rozvojem škol se také měnil systém jejich správy. Až do roku 1868 prováděla dozor nad nižším školstvím církve. Podle zákona z roku 1868 byly pro péči o národní školy zřízeny okresní a místní školní rady. Okresní školní rady měly sídlo v místě správního okresu a obvod jejich dvou působností se kryl s obvodem okresního hejtmantství. Existovaly v Hodoníně, Kyjově, Uherském Hradišti a Uherském Brodě.<sup>86</sup>

U smíšených okresů byla dána možnost zřídit podle národnostních hranic dva samostatné okresy. V naší oblasti vypadal stav tak, že zmíněné čtyři samostatné okresy byly české. Německé školy ve všech těchto okresech byly součástí německého školního okresu Hodonín.

## **6. 6. Společenské organizace, kulturní a čtenářské spolky**

Rozvoj společenské a národnostní aktivity v druhé polovině 19. století také naznačuje vzrůstající význam společenských organizací, kulturních a čtenářských spolků, ale i hospodářských institucí. Tyto organizace významně přispěly ke kulturnímu i národnostnímu vývoji měst i vesnic Slovácka.

Jako nejstarší spolky vznikaly čtenářské a pěvecké, které šířily národnostní uvědomění v době, kdy ve správě měst převládal německý jazyk.. Jedním z nejstarších spolků tohoto druhu byla Měšťanská beseda, která byla ustavena v roce 1862 v Uherském Hradišti. V roce 1865 vznikl Čtenářský spolek Svatopluk v Hodoníně, v roce 1869 Občanská beseda v Uherském Brodě, roku 1867 čtenářský spolek v Kobylí zvaný Pokrok, pěvecký spolek Lev v Kloboukách a v roce 1869 díky pomoci Augusty Šebestové vznikl jeden z prvních vzdělávacích spolků v českých zemích Libuše.<sup>87</sup> Vedle těchto spolků byla ustavena Beseda Svatopluk ve Veselí nad Moravou, Čtenářská Beseda ve Strážnici, měšťanská Beseda v Hodoníně nebo Čtenářský spolek v Břeclavi. Jejich počet se na přelomu 19. a 20. století rychle rozšířil pod různými vlasteneckými názvy jako např. Svornost, Svatopluk, Havlíček, Palacký, Rostislav, Metoděj, Břetislav apod.<sup>88</sup>

Na podporu českého národního života, zejména zřizování českých škol, se ustavily Matice – např. Hodonínská, Břeclavská nebo Uherskobrodská. Jako protiváha německých národnostních spolků vznikaly před první světovou válkou místní odbočky Národní jednoty .

---

<sup>85</sup> Tamtéž, s. 218.

<sup>86</sup> Tamtéž.

<sup>87</sup> Tamtéž, s. 219.

<sup>88</sup> Tamtéž.

Velký význam mělo také zakládání pěveckých a kulturních spolků. Byly to např. pěvecké spolky jako Spolek Svatopluk v Uherské Hradišti nebo Pěvecké sdružení Hlahol v Hodoníně. V této době vznikají i tělovýchovné organizace. Nejstarší z nich je Sokol. Sokolské jednoty vznikaly postupně v Kyjově v roce 1871, v Uherském Hradišti a Hodoníně v roce 1879, Bzenci v roce 1878, v Uherském Brodě v roce 1891, v Napajedlech 1892, v Břeclavi a ve Strážnici roku 1895, ve Veselí nad Moravou roku 1897 a v Bojkovicích 1904.<sup>89</sup>

Jednoty spolku Orel u nás vznikaly až na počátku 20. století. Orelské jednoty vznikly v Napajedlech, Luhačovicích a Uherském Brodě v roce 1908, v Uherském Hradišti roku 1910, ve Strážnici v roce 1911 a Hodoníně 1912.<sup>90</sup>

Všechny tělovýchovné instituce provozovaly nejen činnost tělovýchovnou, ale i osvětovou. Budovaly knihovny, čítárny pro své členstvo, dramatické i pěvecké složky. Úspěchem národního hnutí bylo také ustanovení českých sportovních klubů. Jako první v naší oblasti byl založen SK Uherský Brod v roce 1890. Zpočátku pěstoval jen bruslařství, roku 1895 se rozšířil o šachistický kroužek a v roce 1908 o tenisový a fotbalový oddíl.<sup>91</sup>

Velmi aktivně se projevoval i SJ Uherské Hradiště, který byla založený v roce 1900. Zahajoval činnost pouze s oddílem kopané. Roku 1901 by zřízen oddíl tenisu.<sup>92</sup>

Významnou součástí kulturního života na Slovácku se stalo výtvarné umění. Jeho střediskem byl Hodonín, ležící v centru kraje. Od výstavy v roce 1892 se místní Besední dům stal pravidelným místem přehlídek umělců seskupených kolem mistra Joži Úprky.<sup>93</sup>

---

<sup>89</sup> Tamtéž.

<sup>90</sup> Tamtéž.

<sup>91</sup> Tamtéž, s. 220.

<sup>92</sup> Tamtéž.

<sup>93</sup> Tamtéž.

## 7. REVOLUČNÍ ROK 1848

### 7.1. V předvečer revolučních změn

Na celkový vývoj povahy i smýšlení obyvatel měl nemalý podíl vývoj na konci 18. století a na počátku 19. století, ovlivněný napoleonskými válkami, především však novými revolučními myšlenkami, které i na konzervativní Slovácko přinesla francouzská revoluce. Její myšlenky našly ve zdejším regionu řadu obdivovatelů a sympatií. I když ohlasy francouzské revoluce byly ojedinělé, přece se na Slovácku projevíly náznaky vzpoury a odboje.<sup>94</sup>

Největším problémem byly poddanské povinnosti. Nové smýšlení poddaných na Slovácku, ovlivněných francouzskou revolucí, je nejlépe patrné ze vzrůstajícího sebevědomí, například ze sporů mezi poddanými a vrchností. Některé z nich byly zčásti urovnány, jiné nabyly vleklý charakter. Na strážnickém panství trvaly dlouholeté spory o odběr dříví z vrchnostenských lesů. V roce 1800 postoupil hrabě František Antonín Magnáš Strážnici pohraniční lesy Mandát a Dubový díl. V roce 1814 Hrubé Vrbce les Kobelu a v roce 1815 městečku Velké část lesa při uherské hranici, přičemž si ponechal v uvedených lesích honitbu. Některé robotní spory však trvaly i nadále a byly ukončeny teprve revolučním rokem 1848. Na broském panství vlivem bouřících se poddaných zmírnil Dominik Ondřej z Kounic-Ritberku ve dvacátých letech 19. století část dosavadních robotních povinností.<sup>95</sup>

Státní aparát velmi tvrdě dohlížel, aby se nikde neozvala revoluce.

Důležitou novotou ve správní organizaci bylo v určitých městech zřízení tzv. magistrátů. Ve Strážnici vznikl v roce 1795. Byl zřízen jako orgán pevné státní správy, centralizované do Vídně už od vlády císaře Josefa II. Magistrát sestával z purkmistra a čtyř radních, z nichž jeden byl syndik znalý práv. Jeho poradním sborem byl devatenáctičlenný městský výbor. Purkmistr a radní byli měšťané, kteří drželi stále ve městě vládu, ale nyní jejich pravomoc byla rozšířena, zasahovali do všech oborů veřejného života. Magistrát vykonával v obvodu města správu veřejnou, hospodářskou a soudní. Magistrát podléhal přímo krajskému úřadu v Hradišti.<sup>96</sup> Funkce magistrátu trvala až do revolučního roku 1848. Správa města byla v první polovině 19. století německy orientovaná.

Magistráty vznikly i v jiných městech. Byla to Uherské Hradiště, Uherský Brod, Hodonín a Podivín.<sup>97</sup>

<sup>94</sup>FROLEC, Václav a kol. *Slovácko, kapitoly z dějin Slovácka*. Praha, 1978. ISBN není. s. 154.

<sup>95</sup>Tamtéž, s. 156.

<sup>96</sup>SKÁCEL, Jan. *Čtení o Strážnici. Dolní Bojanovice, 1999*. ISBN není. s. 75.

<sup>97</sup>FROLEC, Václav a kol. *Slovácko, kapitoly z dějin Slovácka*. Praha, 1978. ISBN není. s. 161.



## 7. 2. Revoluční rok 1848

Revoluční vlna roku 1848 nezastihla moravský lid na Slovácku dostatečně politicky připravený. Bylo to způsobeno především skutečností, že vývoj národního uvědomění v širokých lidových vrstvách nepřekročil počátky. Obyvatelstvo se chtělo zbavit zejména nenáviděného poddanství a roboty.<sup>98</sup>

Běh událostí na Moravě v tomto roce měl poněkud jiný charakter než v Čechách, poněvadž se tu zpočátku v revolučních požadavcích uplatnily více zájmy hospodářské a sociální než ty národní.<sup>99</sup> Města na Slovácku co do vzhledu i do počtu obyvatel měla výslovně venkovský charakter.

Když na jaře roku 1848 začaly docházet zemskému sněmu žádosti moravských obcí a měst, byly mezi nimi četné petice z našeho kraje. Především převažovalo volání po odstranění roboty, po zrušení desátků a jiných poddanských povinností, pro přiznání práva užívat vrchnostenských lesů i pastvin a po likvidaci jiných feudálních břemen. Jazykové a národnostní požadavky se tu téměř vůbec nevyskytovaly.<sup>100</sup>

Ale i zde se brzy projevil vlivy obecné politické situace, v době, kdy bylo třeba zaujmout postoj k otázce účasti ve volbách do frankfurtského sněmu, která vyvolala první střetnutí českého a německého elementu ve zdejší oblasti.

Už tehdy se rýsoval rozdílný národnostní profil jednotlivých měst a obcí. Zatímco v okresech Uherské Hradiště, Uherský Brod, Hodonín, Hustopeče byli zvoleni navržení kandidáti (krajský hejtman v Uherském Hradišti August Schöbel, vrchní J. Otruba, správce hodonínského hejtmanství Leopold Hyessink a Leopold Kreibig – do jeho hustopečského obvodu patřily též Ždánice a Žarošice), proti účasti ve volbě do frankfurtského parlamentu se postavili na zemském sněmu zástupci Kyjovska, k nimž patřil za Ždánicko Antonín Dobeš z Násedlovic a za Kyjov Karel Kratochvíl. Obyvatelstvo kyjovského volebního okresu, k němuž kromě patrimoniálního obvodu náležely Strážovice, Milotice, Koryčany, Bzenec, Veselí, Strážnice, i Buchlovice, Střílky, Chválkovice, Litenčice, Hoštice, Zdislavice, Troubky, zaujalo k volbám do Frankfurtu zcela odmítavé stanovisko tak, jak ho učinily i volební obvody Holešov, Kroměříž, Prostějov, Boskovice a Nové Město. Podobně se zachovalo české obyvatelstvo i v sousedním volebním okrese hustopečském, k němuž patřily i Ždánice a

<sup>98</sup> SKÁCEL, Jan. *Z dějin Slovácka*. Brno, 1958. ISBN není., s. 117.

<sup>99</sup>FROLEC, Václav a kol. *Slovácko, kapitoly z dějin Slovácka*. Praha, 1978. ISBN není. s. 185.

<sup>100</sup> Tamtéž, s. 186.

Žarošice, kde však přesto byl německými hlasy zvolen za poslance hodonínský vrchní úředník Leopold Kreibig.<sup>101</sup>

Zásluha na tom, že venkovské obyvatelstvo se postavilo z hlediska národního tak odmítavě, příslušela především jeho vedoucím činitelům z řad kněžstva, učitelstva a ostatní venkovské inteligence.

Začátek revolučního roku 1848 byl ve Strážnici neklidný. Dne 20. března poslal krajský hejtman z Uherského Hradiště vrchnosti i magistrátu oběžník o císařově rozhodnutí svolat stavy za účelem vypracování konstituce. Zároveň ale vyzýval úřady k udržení klidu a pořádku, neboť se obával, aby se poddaní nedomnívali, že veřejné povinnosti, zvláště vůči vrchnostem, jsou zrušeny.<sup>102</sup> Magistrát neudržel klid, neboť ve městě bylo mnoho nespokojenosti s jeho úřadováním, obecními účty, ubytováním vojáků apod. Téměř ve všech městech, kam dorazila tato zpráva, vypuklo revoluční nadšení.<sup>103</sup>

Dne 30. března vypuklo ve Strážnici proti magistrátu vzbouření. Na náměstí a na radnici se seběhlo několik set lidí a uspořádalo magistrátním pánům bouřlivé výstupy. Když večer táhla ulicemi hudba za doprovodu velikého množství obyvatel, byla provolávána různá hesla a za revoluční nálady byla někde vytloukána okna nenáviděným občanům, strhly se rvačky.<sup>104</sup>

Když se o tom dozvěděl krajský hejtman, dal si předložit stížnosti na některé orgány magistrátu, sesadil purkmistra a poslal dne 5. dubna Strážnickým vážný list s napomenutím, aby obyvatelstvo zachovalo v „nynějších těžkých chvílích klid a zákonitý pořádek ... Bylo by to důvodem k nejvyšší stížnosti, kdyby podle příkladu Strážničanů měla být poškozována úcta před zákony ve všech obcích kraje“.<sup>105</sup>

Strážničanům vytýkal, že výstupy byly pro vzdělané obyvatele města nepřiměřené a nemuselo k nim dojít, kdyby stížnosti byly oznámeny, neboť by je spravedlivě a v klidu vyřídil. Psal: „Nemohu potlačit svou nevoli nad tím a žádám veškeré občanstvo v těchto vážných časech, kdy císař teprve přislíbil konstituci, aby ke své cti udrželo klid a pořádek.“<sup>106</sup>

Heslo svobody se však již šířilo mezi lidem. Projevil se odpor proti dosavadnímu nespravedlivému odvádění na vojnu. Selští chasníci veřejně prohlásili, že se zprotiví, nebudou-li ostatní předvedeni za rekruty. Nejedyn hladový chudák si zalovil zvěř, která doposud byla jen pro pány. Měšťané si zřídili na ochranu majetku a na udržení klidu tzv.

---

<sup>101</sup> Tamtéž, s. 186.

<sup>102</sup> SKÁCEL, Jan. *Čtení o Strážnici*. Dolní Bojanovice, 1999. ISBN není. s. 87.

<sup>103</sup> SKÁCEL, Jan. *Z dějin Slovácka*. Brno, 1958. ISBN není. s. 117.

<sup>104</sup> SKÁCEL, Jan. *Čtení o Strážnici*. Dolní Bojanovice, 1999. ISBN není. s. 87.

<sup>105</sup> SKÁCEL, Jan. *Z dějin Slovácka*. Brno, 1958. ISBN není. s. 118.

<sup>106</sup> SKÁCEL, Jan. *Čtení o Strážnici*. Dolní Bojanovice, 1999. ISBN není. s. 87.

národní gardu. Nazývala se „národní“, ale nebyla na dobývání národních práv. Gardisté jsou v rejstřících zapsáni o podepsání německy.<sup>107</sup>

Gardy vznikaly ve městech nad tisíc obyvatel. Císař schválil žádost na zřizování gard, jelikož se úřady obávaly větších revolučních činů.<sup>108</sup> Jejich posláním nebylo národnostní uvědomění, spíše měly za účel ochranu dosavadního řádu, a s tím péči o zachování klidu, pořádku a bezpečnosti majetku. To bylo konzervativní poslání národních gard. U těch však, kteří hledali nové revoluční vymoženosti, byl původně názor, že běží o organizaci, která má za úkol ochranu revolučního řádu a revolučních výsad.<sup>109</sup>

Změněné poměry zastihly naše občanstvo politicky nepřipravené. Němci a s nimi Židé žádali připojení Moravy a celého státu k Německu, agitovali pro všenněmecký sněm ve Frankfurtu. Proti tomu zase pracovali tajní emisaři pro spojení Moravy s Čechami. Zámecký vrchní hlásil 12. května krajskému úřadu, že studenti rozšiřují český separatismus, avšak obyvatelstvo „necítí k Čechům žádnou náklonnost“.<sup>110</sup>

Německy orientovaná správa města byla pro obeslání frankfurtského sněmu a provedla předcházející volbu, rolníci se zdrželi hlasování. Bylo zvoleno devět měšťanů, kteří dne 13. května odjeli k volbě do Kyjova. Židovská obec si zvolila podle počtu obyvatel také jednoho deputanta.<sup>111</sup>

V našich poněmčených městech soupeřily dvě strany: německá, a „slovanská“. Když byl svolán velkoněmecký sněm do Frankfurtu, německy orientované měšťanstvo a úřednictvo nejen ve Strážnici, ale i v Hodoníně, Uherském Hradišti a v Uherském Brodě do něj zvolilo své poslance.<sup>112</sup>

I když postoj měšťanského a vesnického obyvatelstva na Slovácku k české otázce se jevil jako vlašný, přesto se setkáváme v revolučním období s počátečními projevy národní agitace. Na Slovanském sjezdu sice nebylo Slovácko zastoupeno oficiálními představiteli, ale jeho jednání se zúčastnil člen olomoucké „Slovanské lípy“ a posluchač ekonomie na stavovské akademii Ferdinand Pogliès, příbuzný Aloise Pražáka. On také podepsal 8. června 1848 protest Moravanů přítomných na Slovanském sjezdu, proti útisku českého obyvatelstva na Moravě, sepsaný z podnětu Klácela a adresovaný moravskému zemskému sněmu.<sup>113</sup>

---

<sup>107</sup> Tamtéž, s. 88.

<sup>108</sup> FROLEC, Václav a kol. *Slovácko ,kapitoly z dějin Slovácka*. Praha, 1978. ISBN není. s. 191.

<sup>109</sup> Tamtéž, s. 191.

<sup>110</sup> SKÁCEL, Jan. *Čtení o Strážnici*. Dolní Bojanovice, 1999. ISBN není. s. 88.

<sup>111</sup> Tamtéž, s. 88.

<sup>112</sup> SKÁCEL, Jan. *Z dějin Slovácka*. Brno, 1958. ISBN není. s. 118.

<sup>113</sup> FROLEC, Václav a kol. *Slovácko ,kapitoly z dějin Slovácka*. Praha, 1978. ISBN není. s. 186.

Dříve, než se národně uvědomovací proces mohl projevit v pozitivních výsledcích, zhoršila se po porážce revoluce ve Vídni a svatodušního povstání v Praze politická situace. Oživení veřejné činnosti nastalo až po přeložení říšského sněmu z Vídně do Kroměříže, který zahájil jednání 22. listopadu 1848. Slovácko reprezentovali dva poslanci, a to dr. Alois Pražák, zvolený za Hradištsko, Kroměřížsko a Vizovicko, a Martin Vítek, zvolený za Uherskobrodsko. Ani jeden z nich se neprosadil.<sup>114</sup>

Alois Pražák koncem prosince 1848 spolu s prozatímním ředitelem hlavní školy M. Vladykou, L. Hráským a jinými založil pobočku olomouckého spolku Slovácká lípa, jehož úkolem bylo chránit konstituční život, bdít na uskutečnění jazykové rovnoprávnosti, hájit samostatnost české koruny a upevňovat slovanskou vzájemnost.<sup>115</sup>

„Slovanská lípa“ v Uherském Hradišti se stala druhým spolkem tohoto druhu na Moravě. Měla asi 26 členů. Scházela se údajně v domě na Mariánském náměstí. Její člen L. Hráský se zúčastnil 29.-31. prosince v Praze všeobecného sjezdu „Slovanských lip“, kterých bylo v Čechách 34 a na Moravě 2 (v Olomouci a v Hradišti).<sup>116</sup>

„Slovanská lípa“ v Uherském Hradišti odebírala všechny české a moravské časopisy a starala se o vzdělání lidu. Ředitel Vladyka zřídil českou knihovnu pro dorost, která se starala o šíření národního uvědomění.

7. března byl rozpuštěn kroměřížský sněm a tím byl i předznamenán osud hradištské „Slovanské lípy“. Po vydání oktrojované ústavy byla její činnost omezována, a když hrozilo jejím členům vyšetřování, dobrovolně se rozešli. Podle zprávy v Havlíčkových národních novinách ukončila „Slovanská lípa“ v Uherském Hradišti svou činnost v červenci roku 1849.<sup>117</sup> Ředitel Vladyka, hlavní organizátor Slovácké lípy, byl z trestu přeložen na vzdálené učitelské místo. Škola se stala opět českoněmeckou.<sup>118</sup>

Pod tlakem všeobecného odporu proti robotě vydal císař patent, podle něhož měla robotá po roce přestat za náhradu a záležitost měl vyříditi zemský sněm, v němž by byl zastoupen i selský lid<sup>119</sup>. Strážnice měla podle počtu obyvatel 4527 volit jednoho deputanta na sněm. Volební právo měl ten, kdo platil přímou daň gruntovní, domovní nebo výdělkovou, nebo měl ročně 200 zlatých stálého příjmu. Dne 24. května byl zvolen měšťan Jan Mayer, řezník.<sup>120</sup>

---

<sup>114</sup> Tamtéž, s. 187.

<sup>115</sup> Tamtéž, s. 187.

<sup>116</sup> Tamtéž, s. 187.

<sup>117</sup> Tamtéž, s. 187.

<sup>118</sup> SKÁCEL, Jan. *Z dějin Slovácka*. Brno, 1958. ISBN není. s. 121.

<sup>119</sup> SKÁCEL, Jan. *Čtení o Strážnici*. Dolní Bojanovice, 1999. ISBN není., s. 88

<sup>120</sup> Tamtéž.

Podle hlášení zámeckého vrchního z 27. května obyvatelstvo již nedbalo robotních povinností ani rozkazů. Nový zemský sněm se dne 9. června usnesl, aby na Moravě robota i naturální desátky přestaly již 1. července 1848. Konečné projednání selské otázky přenesl císař na říšský sněm, který byl volen podle nového řádu, tedy volili všichni svéprávní občané od 24 let, a to nepřímou, lístkovou. Dne 16. června bylo na magistrátu zvoleno devět občanů a ti za deset dní na to volili v Kyjově poslance na říšský sněm. Tento sněm potvrdil zrušení roboty a naturálních dávek, zrušil poddanství i všechnu pravomoc vrchností.<sup>121</sup>

Robota a poddanství byly zrušeny zákonem ze 7. září 1848.<sup>122</sup> Vrchnost byla zbavena práva jurisdikce, které do té doby podléhali poddaní. Feudální panství přestalo fungovat jako správní jednotka.<sup>123</sup>

Revoluční rok 1848 představuje důležitý mezník ve vývoji našeho národa. Byly zrušeny robotní povinnosti, dochází k rozvoji průmyslu a ke vzniku průmyslových podniků.<sup>124</sup> Nové průmyslové podniky zatlačily do pozadí cechovní výrobu, která se stávala brzdou hospodářského rozvoje, proto byly cechy roku 1859 zrušeny a řemeslo se stalo svobodnou živností.<sup>125</sup>

Rok 1848 přinesl také změny ve veřejné správě. Byly zrušeny všechny dosud regulované magistráty v Uherském Hradišti, Uherském Brodě, Veselí, Hodoníně a Strážnici. Místo obou institucí byly zavedeny nové státní úřady I. instance, které převzaly v politické sféře I. instance pravomoc někdejších patrimoniálních úřadů i regulovaných magistrátů. Na základě vyhlášky ministerstva vnitra z 29. srpna 1849 byla zřízena okresní hejtmanství s okresními hejtmany v čele.<sup>126</sup> Strážnice podléhala císařsko-královskému hejtmanství v Uherském Hradišti, které zde mělo expozituru. Roku 1854 z ní vznikl samostatný c.k. okresní úřad. Od roku 1868 podléhala Strážnice c. k. okresnímu hejtmanství v Hodoníně.<sup>127</sup>

Na základě reformy veřejné správy byla převzata státem i finanční správa. Byly zřízeny berní referáty a okresní kamerální důchodkové správy, zvané od roku 1865 okresní finanční ředitelství.<sup>128</sup>

V letech 1850-1855 patřilo Slovácko pod krajskou vládu v Brně a skládalo se z politického okresu Kyjov se soudními okresy Kyjov, Hodonín a Ždánice, z politického okresu Uherské Hradiště se soudními okresy Uherské Hradiště, Uherský Ostroh, Strážnice a Napajedla,

---

<sup>121</sup> Tamtéž.

<sup>122</sup> FROLEC, Václav a kol. *Slovácko, kapitoly z dějin Slovácka*. Praha, 1978. ISBN není. s. 189.

<sup>123</sup> Tamtéž, s. 189.

<sup>124</sup> SKÁCEL, Jan. *Z dějin Slovácka*. Brno, 1958. ISBN není. s. 121.

<sup>125</sup> Tamtéž.

<sup>126</sup> FROLEC, Václav a kol. *Slovácko, kapitoly z dějin Slovácka*. Praha, 1978. ISBN není. s. 191.

<sup>127</sup> SKÁCEL, Jan. *Čtení o Strážnici*. Dolní Bojanovice, 1999. ISBN není. s. 89.

<sup>128</sup> FROLEC, Václav a kol. *Slovácko, kapitoly z dějin Slovácka*. Praha, 1978. ISBN není. s. 191.

z politického okresu Uherský Brod se soudními okresy Uherský Brod, Valašské Klobouky a Vizovice a nakonec z politického okresu Hustopeče se soudními okresy Břeclav, Hustopeče, Klobouky a Židlochovice.<sup>129</sup>

Od roku 1855 spadal náš kraj do sféry působnosti dvou krajských úřadů, a to do kraje Brno – sousední okresy Ždánice a Břeclav a do kraje Uherské Hradiště – Hodonín, Kyjov, Valašské Klobouky, Napajedla, Strážnice, Uherský Ostroh, Uherský Brod, Vizovice, Zdounky. Po zrušení krajských úřadů v roce 1860 náleželo Slovácko pod místodržitelství moravské se sídlem v Brně. Při reorganizaci státní správy v roce 1868 byly na území Slovácka vytvořeny politické okresy:

- 1.) Hodonín – sem spadaly tři soudní okresy – Hodonín, Břeclav, Strážnice
- 2.) Kyjov - soudní okresy Kyjov a Ždánice
- 3.) Uherské Hradiště – soudní okresy Uherské Hradiště, Napajedla, Uherský Ostroh
- 4.) Uherský Brod – soudní okresy Uherský Brod a Valašské Klobouky.<sup>130</sup>

Zvláštní složkou politické správy představovaly židovské obce, které byly po roce 1848 znovu obnovené. Nejsilnější byly ve Bzenci a Uherském Brodě. Početné byly ale i v Uherském Hradišti, Uherském Ostrohu, Strážnici, Hodoníně a Břeclavi.<sup>131</sup> Tvořily vlastní židovské obce v čele se starostou. S dosavadními tzv. křesťanskými obcemi se sloučily teprve v roce 1919.<sup>132</sup>

Počet židovského obyvatelstva na Slovácku se neustále zvětšoval. Židé začali ovládat obchod a rozvíjející se průmysl. Většinou byli německé národnosti.

Rok 1848 neznamenal v našem kraji tak hluboký přelom jako ve vyspělejších oblastech. Po celá desetiletí se zde více než kde jinde udržovaly feudální přežitky. Rok 1848 však znamenal zburcování národního života, které se více projevilo teprve v dalších desetiletích.

---

<sup>129</sup> Tamtéž.

<sup>130</sup> Tamtéž, s. 192.

<sup>131</sup> Tamtéž, s. 192.

<sup>132</sup> Tamtéž.

## 8. POREVOLUČNÍ VÝVOJ A POČÁTKY NÁRODNOSTNÍHO Hnutí

Situace pracujícího lidu byla obtížná. Zhoršovalo se postavení venkovského lidu a hlavně vzrůstala jeho zadluženost. Lid se stále častěji ocital v rukou lichvářů, zvláště německých. České měšťanstvo se snažilo čelit tomuto procesu zakládáním tzv. záložen (záložných pokladnic). Takové záložny vznikly v roce 1864 ve Veselí, v roce 1865 v Hodoníně, roku 1868 ve Strážnici a ve Ždánicích, roku 1869 v Uherském Brodě, roku 1870 v Ostrohu, v roce 1871 vznikla rolnická záložna v Uherském Hradišti a v Kyjově, roku 1876 v Žeravicích atd.<sup>133</sup> Zakladateli těchto úvěrových a ukladacích ústavů byli převážně učitelé a kněží.

Když byl v roce 1873 vydán zákon o společenstvech, přeměňovaly se „záložné pokladnice“ v „občanské záložny“ – zapsaná společenstva s obmezeným ručením.<sup>134</sup> Ze skromných začátků se tyto ústavy rozrostly na velké finanční ústavy. Města s německou správou zakládala své městské spořitelny, které podporovaly všechno německé (Kyjov, Břeclav – jejímu vlivu čelila teprve nová česká záložna, zřízená roku 1884 v Břeclavi).<sup>135</sup>

Porevoluční období je též charakterizováno rozvojem průmyslu. Přibývaly nové průmyslové podniky, např. v Uherském Brodě byla roku 1894 postavena Briefova továrna na nábytek a roku 1895 vybudován veliký soukromý pivovar.<sup>136</sup>

Ostrožská Nová Ves využila sirnatého pramene v obci a roku 1903 tu zřídila lázně. Na Hodonínsku byla objevena ložiska nafty a započata těžba.<sup>137</sup>

Vznikaly nové peněžní ústavy – městské spořitelny a na venkově raiffeisenky, které měly pomáhat drobnému lidu. Především ale posilovaly pozice mladého českého kapitálu a využívaly k tomu národního uvědomění lidových vrstev.

Jak ekonomický, tak i národnostní a politický vývoj Slovácka byl kvalitativně odlišný od soudobých Čech nebo vyspělejších oblastí Moravy. Zatímco tam se český živel prosadil již v době národního obrození a vytvořil si předpoklady pro vlastní politický a kulturní život, kdy se domáhal autonomie, na Moravě, zejména ve zdejších krajích, se rozvíjel neuvědoměle se zřetelem na základní kulturní a jazykové požadavky.<sup>138</sup>

Tyto momenty se především projevovaly v programových hlášeních táborů lidu, což byla oblíbená národnostní shromáždění v 70. letech 19. století. Např. hlášení o velkém

<sup>133</sup> SKÁCEL, Jan. *Z dějin Slovácka*. Brno, 1958. ISBN není. s. 122.

<sup>134</sup> Tamtéž, s. 123.

<sup>135</sup> Tamtéž, s. 123.

<sup>136</sup> Tamtéž.

<sup>137</sup> Tamtéž.

<sup>138</sup> FROLEC, Václav a kol. *Slovácko, kapitoly z dějin Slovácka*. Praha, 1978. ISBN není. s. 206.

shromáždění v Nětčicích u Kyjova udává, že došlo k protestu proti dosavadním školským zákonům, které znamenaly výraznou diskriminaci českého elementu. Rovněž tábor v Napajedlech 28. 8. 1891 brojil proti potlačování českého školství. Motivem svolání tábora lidu v Mařaticích 17.9.1882 byla otázka stále oddalovaného zřízení českého gymnázia v Uherském Hradišti.<sup>139</sup>

Teprve v 80. letech se na Slovácku rozpoutal boj o získání pozic v zastupitelských orgánech, které měly rozhodující vliv na národnostní profil měst. Správa měst byla většinou německá. Boj o českou samosprávu neprobíhal stejnoměrně, ale specificky pro každé město a způsobem jednotlivým městům vlastním.

Národní uvědomění nebylo ve všech místech stejně silné. Zatímco na venkově převažoval český živel, ve městech se o slovo hlásila i německá menšina. Ve Strážnici se až do roku 1861 úřadovalo německy. Živější národní činnost pozorujeme ve školách, zejména na gymnáziu a hlavní škole, které byly dosud pouze německé. (Viz kapitola 6. Školství).

V roce 1848 zemřel držitel panství hrabě František Antonín Magnis. Po něm zdědil velkostatek hrabě Filip Magnis, který se dal do velké přestavby strážnického zámku. V roce 1857 ale hrabě Filip zemřel a nástupce jeho bratr Antonín, královský pruský komoří, sídlil na druhém rodinném zámku v Kladsku (v Eckersdorfu) a do Strážnice málokdy přijel.<sup>140</sup>

Na velkostatkuse úřadovalo německy, ale poněvadž málo vynášel, byl pronajat majiteli nově postaveného cukrovaru v Rohatci Rudolfu Auspitzovi. Roku 1867 byl prodán mlýn a pivovar byl pronajat Židům. Roku 1884 byl pivovar zrušen.<sup>141</sup>

Po prohrané válce s Pruskem nastal v rakouské politice obrat. Vládní kruhy začaly s reformami a povolily některé svobody, které se projeví i ve Strážnici. Podle nového spolkového zákona založili vlastenečtí učitelé, kněží a měšťané roku 1868 čtenářsko-pěveckou Besedu, která měla velký význam pro národní probuzení v našem městě. Beseda měla tehdy devadesát členů. Užívání německého jazyka bylo mezi nimi zakázáno.

Uvědomění lidé ve městě dobře viděli vliv Němců a Židů především v záležitostech hospodářských a trpce pocívali závislost drobných lidí na nich. Postihla-li středního nebo malého rolníka neúroda nebo živelná pohroma, byla to pro něho katastrofa, zadlužil se a lichváři ho připravili o poslední majetek. Proto skupina lidí, kteří si byli vědomi toho, že rozvoj národního hnutí musí být spojen s hospodářským rozvojem, svolala na 24. dubna 1868

---

<sup>139</sup> Tamtéž, s. 206.

<sup>140</sup> Tamtéž, s. 91.

<sup>141</sup> Tamtéž, s. 91.



shromáždění sousedů a měšťanů, na němž bylo usneseno zřídit již výše zmíněnou „záložnou pokladnici“.<sup>142</sup> Prvním předsedou se stal notář Jiří Fidrmuc, který tehdy byl starostou obce.<sup>143</sup> Postupu národního rozvoje začalo tehdy pomáhat obecné školství. Od roku 1868 převzal dozor nad národními školami stát a roku 1869 byla zaveden povinná osmiletá docházka. Na přání místní školní rady měli učitelé věnovat zvláštní pozornost německé řeči, nejvíce ve čtvrté třídě.<sup>144</sup>

Ve školním roce 1878/1879 okresní školní rada na základě schválení místní školní rady a obecního výboru jmenovala strážnickou školu česko-německou.

Německé gymnázium v našem slováckém kraji se stávalo přežitkem. Žáků mu ubývalo. Piaristický řád nestačil na udržování školy a provinciál ji nechtěl zrušit. Měšťanům však záleželo na jejím udržení a přimělo správu města, že platila několik světských suplentů. S pomocí zemského poslance Rudolfa Auspizte, který byl zvolen městy Kyjovem, Bučovicemi, Vyškovem a Strážnicí, dosáhli toho, že roku 1874 bylo gymnázium převzato do státní správy. Ve školním roce 1876/1877 mělo jen 56 žáků a pak jich ubývalo dále, takže ministerstvo ústav školním rokem 1883/1884 zrušilo.<sup>145</sup>

Starosta města Jan Blumenschein, národně uvědomělý měšťan, navrhl už dne 1. března 1883 ve schůzi výboru, aby místo právě zrušeného německého gymnázia bylo zřízeno české. Návrh podepsali všichni zástupci města, ale za tehdejší rakouské vlády se nepodařilo jej uskutečnit.<sup>146</sup>

Žáků obecné školy přibývalo, proto od školního roku 1884/1885 rozdělila zemská školní rada školu na pětiletou chlapeckou a pětiletou dívčí, a to již s vyučovacím jazykem českým (nyní národní škola) a s nezávazným jazykem německým od třetí třídy počínaje. Nyní se dostaly do vyšších tříd i selské děti, což dříve nebylo možné pro neznalost němčiny.

Ve Strážnici nastával urputnější boj o účast lidu na zákonodárství prostřednictvím zemského sněmu a říšské rady. Volební řád zajistil Němcům a bohatým nadvládu. Několik desítek velkostatkářů, většinou Němců nebo Židů hlásících se k nim, mělo skoro tolik poslanců jako statisíce měšťanů nebo venkovanů. Ve Strážnici už byla většina národně a politicky uvědomělá. Když kandidoval opět Rudolf Auspitz, majitel rohateckého cukrovaru a nájemce velkostatku, podplácel voliče a sliboval, že bude-li zvolen, dá vydláždít náměstí. Ale zvolen

---

<sup>142</sup> Tamtéž, s. 92.

<sup>143</sup> Tamtéž, s. 92.

<sup>144</sup> Tamtéž, s. 92.

<sup>145</sup> Tamtéž, s. 94.

<sup>146</sup> Tamtéž, s. 95.

nebyl.<sup>147</sup> Zvítězil jeho protikandidát Čech Paterna. Nejširší lidové vrstvy, které neplatily přímé daně, neměly vůbec poslance.

V osmdesátých letech neobyčejně ožívala činnost čtenářsko-pěvecké Besedy. Roku 1891 se stal předsedou Besedy advokát dr. Jaroslav Koutecký, významný národní pracovník a s nevšedním úsilím se ujal spolkové činnosti. V Besedě se setkávalo mnoho českých umělců, virtuosů, herců a básníků. Ve Strážnici byla také Národní jednota, která byla založená vlivem Besedy. Pravidelně posílala příspěvky a dary na tzv. Českou obranu na Moravě.

Rok 1892 přinesl živý národní vzruch. Do Strážnice pronikla zásluhou dr. Kouteckého sokolská myšlenka. Dne 26. června přijelo 110 sokolů z okolních měst a jim vstříc přišel velký průvod Strážničanů. 8. září 1895 byla založena sokolská jednota i ve Strážnici. Měla 4 zakládající členy, 27 činných a 14 přispívajících členů.<sup>148</sup> Už v létě 1896 pořádala strážnická sokolská jednota veřejné cvičení v poněmčené Břeclavi a 19. září oslavila župním cvičením za účasti 200 sokolů otevření českého gymnázia ve Strážnici. Sokol úzce spolupracoval s čtenářsko-pěveckou Besedou. V ruchu těchto spolků se zrcadlí kus národního života v našem městě.

A druhou národní událostí roku 1892 byl začátek akcí pro zřízení českého gymnázia. Jednalo se o zřízení české střední školy na území jihovýchodní Moravy. Strážnice se o to začala ucházet. Školním rokem 1897/1898 bylo ve Strážnici zřízeno úplné státní gymnázium s českou vyučovací řečí.<sup>149</sup>

Národně politický ruch ve Strážnici se rozvířil zvláště v roce 1907, kdy rakouská vláda po demonstracích a stávkách, které byly ovlivněny ruskou revolucí, konečně povolila všeobecné volební právo. Nejrušněji bylo mezi inteligencí, kterou vedl zejména dr. Jaroslav Koutecký, což byl pracovník lidové strany pokrokové, která získávala i měšťanstvo. Kněží ovlivnili masy selského lidu, který volil stranu katolickou národní. 17. prosince 1907 bylo založeno Sdružení venkovské katolické omladiny.<sup>150</sup>

Po dosud klidném spolužití ve městě se po roce 1907 rozvinul politický a kulturní boj. Proti sobě stály na jedné frontě lidová strana pokroková se spolky Beseda, Sokol, Národní jednota a zatím osamocená dělnická organizace, na druhé frontě katolická strana národní, spolky Omladina, Orel a Cyrilometodějská jednota.

Strážnice měla od dob Komenského starobyloú národní tradici. Němčina zde nezdómácněla ani u piaristů, kteří spíše inklinovali k latině. Strážnické obyvatelstvo se už v roce 1848

---

<sup>147</sup> Tamtéž, s. 97.

<sup>148</sup> Tamtéž, s. 98.

<sup>149</sup> Tamtéž, s. 100.

<sup>150</sup> Tamtéž, s. 102.

energicky dožadovalo rezignace německého magistrátu a ostře kritizovalo jeho styl úřadování a hospodaření. Proto ihned po uvolnění bachovského režimu se chopili strážníci Češi aktivity. Právě díky českým spolkům, jako byly Beseda a Sokol, i vlastnímu peněžnímu ústavu získali hospodářskou převahu a tím i politický vliv. Už 21. srpna 1850 stanul v čele města Čech dr. V. Budík a od roku 1861 plně převládala čeština, když se začalo úřadovat výhradně česky.<sup>151</sup>

V Hodoníně, i ve většině dalších slováckých měst si až do převratu roku 1918 udržela převahu německá menšina v městské správě. Podle Václava Frolce docházelo při volbách k různým machinacím. Údajně byly volební listiny upravovány tak, aby německá strana získala všude většinu. Oznámení o vyložení voličských listin bylo záměrně vyvěšováno na neviditelném místě. U voličských listin stáli městští strážníci a pozorovali, jestli si někdo něco poznamenává. Voličové byli pod dozorem a odříkávali jména kandidátů z lístečku, který jim byl dán.<sup>152</sup>

Též městská správa v Břeclavi byla německy orientovaná. Hlavní slovo zde měli němečtí magnáti Siskindové, Lichtenštejnové a Kuffnerové.<sup>153</sup> Jako podnikatelé měli sice z ohledu na zisky zájem na hospodářském vzestupu města, ovšem takového druhu, který by zaručoval německou správní převahu. Německý duch se projevoval ve všech stranách společenského života, na poli školském, kulturním a sociálním. Němci obsazovali i významná úřednická místa u soudu, berního úřadu i četnické stanice.

Velmi odlišně a pro Čechy příznivě se vyvíjela situace v Kyjově. Město totiž neleželo na hlavních komunikacích, čímž nelákalo židovské průmyslové magnáty, aby zde zakotvili se svými průmyslovými podniky. Tím zde neměla němčina tak velký vliv.<sup>154</sup> Oporou kyjovského národního hnutí byl Čtenářský spolek.

I ve Bzenci byla správa města zpočátku německá.. Úřední knihy se na obci vedly v německém jazyce pouze do roku 1860, potom střídavě česky a německy. Poslední německý protokol je datován 21. března 1866.<sup>155</sup>

Správu města v českém Uherském Brodě dlouho ovládala nepatrná německo-židovská menšina. Teprve v roce 1888 zvítězila česká strana.<sup>156</sup>

---

<sup>151</sup>FROLEC, Václav a kol. *Slovácko, kapitoly z dějin Slovácka*. Praha, 1978. ISBN není. s. 209.

<sup>152</sup> Tamtéž.

<sup>153</sup> Tamtéž.

<sup>154</sup> Tamtéž, s. 207.

<sup>155</sup> Tamtéž, s. 208.

<sup>156</sup> Tamtéž, s. 209.

Jestli se v národnostním vývoji Moravy konstatuje, že tento v důsledku opožděného národnostního dozrávání a vlivem dozrívání moravského separatismu zůstával dlouho retardačním, takže znamenal opoždění politické diferenciacie v českém buržoazním táboře, pak na Slovácku se projevil ještě konzervativněji. To znamená, že činnost tehdejších jednotlivých politických stran se tu uplatnila až na počátku 20. století. Do té doby ve slováckých vesnicích a městečkách převládaly sváry mezi sedláky a domkaři o zastoupení jak v obecní samosprávě, tak i ve finančních výhodách z obce. Na konzervativnost kraje ukazuje i okolnost, že v regionu na sklonku století nebyly ani jediné noviny nebo časopisy, které by byly vydávány jako orgán některé z tehdejších politických stran.<sup>157</sup>

V Břeclavi od roku 1894 vycházely jako menšinový čtrnáctideník Slovanské listy, později s přílohou Hodonínsko-břeclavské noviny a Hodonínský kraj, v Hodoníně od roku 1887 Hodonínské listy, roku 1889 Hodoňan, v Uherském Hradišti od roku 1884 vycházela Moravská Slovač, v roce 1899 Náš kraj, Slovácký kraj, roku 1893 Slovač, v Uherském Brodě to byly v letech 1892-1893 Uherskobrodské listy.<sup>158</sup>

Na počátku 20. století vznikl k hájení českých národních zájmů a zejména české menšiny v Břeclavi časopis Břeclava, který vycházel v letech 1913-1914. Stejněho zaměření byla i Stráž Slovácka, vycházející rovněž v Břeclavi v letech 1910-1912.<sup>159</sup> V Hodoníně pak jako pokrokový čtrnáctideník vznikla v roce 1905 Jižní Morava, v letech 1912-1914 v tomtéž místě pokrokový čtrnáctideník Rozvoj. V Kyjově vycházel Kyjovský týdeník, Státoprávní proudy a Stráž na Slovácku. V Uherském Hradišti vznikl v roce 1913 časopis Hradištský kraj.<sup>160</sup>

Z uvedeného výčtu je zřejmé, jak silně a intenzivně se koncem 19. století a počátku 20. století probouzelo národnostní hnutí i na jihovýchodní Moravě. I když uvedené noviny většinou neměly dlouhého trvání a neustále vznikaly a zanikaly, přesto znamenaly nesmírně mnoho v národnostním vývoji Slovácka, protože burcovaly lid proti uměle udržované a šířené nadvládě němčiny.

Nově vznikající politické strany hledaly v regionu zastánce pro svou propagaci v nově vznikajících časopisech a novinách. Z toho důvodu se na Slovácku setkáváme s novými časopisy, které měly za poslání bojovat za názorovou stránku jednotlivých politických stran.

Ani německá strana nezůstávala pozadu. Německým politickým orgánem se stal časopis Eintracht (Svornost), který vycházel v letech 1896-1899 s částí německou a českou dvakrát

---

<sup>157</sup> Tamtéž.

<sup>158</sup> Tamtéž.

<sup>159</sup> Tamtéž.

<sup>160</sup> Tamtéž.

měsíčně v Břeclavi. Později přešel do Hodonína, kde si zachoval jen německé znění. Jeho posláním s ostře nacionalistickým zabarvením převzaly v letech 1913-1918 *Gödinger Zeitung*, které vycházely v Hodoníně, *Lundenburger Nachrichten* a *Lundenburger Volksblatt*, vydávané v Břeclavi.<sup>161</sup>

Podobně jako na české straně vznikaly kulturní a národní spolky k podpoře národnostního hnutí, vytvářely se podobné spolky i na straně německé. Tyto spolky vznikaly ze zostřeného konkurenčního zápasu mezi buržoazií jednotlivých národností v bývalém Rakousku. Prvním z nich byl spolek *Der deutsche Schulverein* založený ve Vídni v roce 1880.<sup>162</sup> Úkolem spolku v českých zemích bylo zadržet upadající němectví. *Schulverein* byl Němcům náhradou za ztracené pozice ve školství, kde němčina přestala mít dominující postavení. Činnost spolku byla podporována německými průmyslníky.

Německým národním spolkem pro jednotlivé oblasti byl *Bund der Deutschen*.<sup>163</sup> Úkolem těchto spolků bylo sdružovat německé obyvatelstvo určitého území k ochraně německé národnosti a k poněmčování a vychovávat je v německém národním uvědomění. Na Moravě jako první vznikl *Bund der Deutschen Nordmährens* roku 1886 se sídlem v Olomouci.<sup>164</sup> Jeho činnost se vztahovala na politické okresy Olomouc, Šumperk, Šternberk, Moravská Třebová, Rýmařov, Moravský Beroun, Zábřeh, Litovel, Nový Jičín, Místek, Moravská Ostrava, Hranice, Přerov, Prostějov a částečně Polička.

V roce 1899 byl založen ve Znojmě *Bund der Deutschen Südmährens*, který se spojil v roce 1922 s podobnými spolky v Brně a Jihlavě.<sup>165</sup>

Stejný účel měl pro Slezsko roku 1893 založený spolek *Nordmark* se sídlem v Opavě, který byl ale pro protistátní činnost roku 1921 rozpuštěn. Náhradou byl ustaven místo něho v Opavě *Bund der Deutschen Schlesiens*.<sup>166</sup>

Významnou částí německých spolků byl tělovýchovný spolek *Deutscher Turnverein*. První spolek tohoto druhu byl založen v roce 1862 v Praze a téhož roku vznikly i spolky na Moravě v Brně, Novém Jičíně, Jihlavě, Olomouci, Znojmě, Fulneku a Šternberku, ve Slezsku v Opavě a ve Frýdku.<sup>167</sup> Brzy vznikly i další. Do hnutí stále více pronikal nacionalismus, vedle tělovýchovy byla pěstována vzdělávací a kulturní činnost.

---

<sup>161</sup> Tamtéž, s. 210.

<sup>162</sup> BARTOŠ, Josef a kol. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960 I*, Ostrava, 1982. ISBN není. s. 262.

<sup>163</sup> Tamtéž, s. 263.

<sup>164</sup> Tamtéž.

<sup>165</sup> Tamtéž.

<sup>166</sup> Tamtéž.

<sup>167</sup> Tamtéž.

Jedním z mnoha německých spolků bylo např. sdružení Sudetendeutsche Jugendgemeinschaft. To soustřeďovalo řadu různých neproletářských organizací mládeže, jak politických, tak i náboženských, tělovýchovných a skautských.<sup>168</sup>

---

<sup>168</sup> Tamtéž, s. 264.

## 9. NÁRODNOSTNÍ POMĚRY PŘED PRVNÍ SVĚTOVOU VÁLKOU

Dlouhou dobu měla v Čechách i na Moravě významné postavení němčina. Majitelé továren a velkostatků byli převážně Němci, kteří kolem sebe shromažďovali německé úředníky a služebníky a podporovali rozvoj německé kultury. Zvlášť silný vliv měli Němci v Břeclavi a v Hodoníně, na vesnicích pak v Rohatci, kde vznikla u cukrovaru kolonie domků pro zaměstnance a tovární dělníky. Jejich děti, tedy vesměs děti slovácké, musely chodit do německé školy, která byla postavena při cukrovaru pro děti německých úředníků. Působením německých škol se zeslabovalo národní cítění žáků. Překvapující jsou statistiky o počtu Němců a Čechů. V Břeclavi roku 1900 bylo 3219 Němců a 3288 Čechů, v roce 1910 bylo Němců již 4482 a Čechů 3244.<sup>169</sup> I taková slovácká obec jako Čejč byla do roku 1894 v německých rukou. Vládli v ní zaměstnanci uhelných dolů Brandtových.<sup>170</sup>

Němci v některých městech působili prostřednictvím německého spolku Schulverein, jehož bašta byla v Hodoníně. Např. když hradišťští Němci viděli neustálé klesání počtu dětí v německé škole, opatřili dětem bohatou nadílku. Nemajetné hradišťské rodiny s větším počtem dětí neodolaly těmto svodům a výhodám, které česká škola nemohla poskytnout. Schulverein kromě toho nastěhoval do Hradiště mnoho německých dětí z jižní Moravy. Avšak působením českých členů městské rady, vlastenských učitelů a nově založeného odboru Národní jednoty postupovalo národní uvědomění lidu rok od roku. Německé třídy se postupně likvidovaly a roku 1905 zůstala Němcům v Hradišti jen smíšená pětitřídní obecná škola a měšťanská škola dívčí.

Nejostřejší národnostní boje probíhaly v Hodoníně. Němci vystupovali proti docházce do české školy, německožidovské obchody ničily české podniky, německá správa města potlačovala vše české.

---

<sup>169</sup>SKÁCEL, Jan. *Z dějin Slovácka*. Brno, 1958. ISBN není. s. 135.

<sup>170</sup> Tamtéž, s. 136.

## Závěr

Na závěr mé práce bych chtěla zhodnotit výsledky svého zkoumání. Jak jsem zjistila, na Strážnicku se objevují první zmínky o německém obyvatelstvu již ve středověku v druhé polovině 13. století kdy zde, jako jinde v Čechách a na Moravě, probíhala vnější (tzv. německá) kolonizace. V první polovině 14. století je proces kolonizace téměř ukončen. Ve Strážnici tak vzniká tzv. Německá ulice, jako kolonizační osada německy mluvícího obyvatelstva.

Německy mluvící obyvatelstvo zde žilo od 13. století po celý středověk a raný novověk, ale jak jsem zjistila prostudováním literatury, nikdy mezi českým a německým obyvatelstvem nevznikly žádné větší spory. Máme pouze zmínku o tom, že v roce 1802 si ševcovský cech vymohl rozdělení na mistry německé a slovenské. Vznikly tím tak dva cechy. Jedním z hlavních důvodů bylo zejména to, že němečtí příslušníci šili německý kroj a slovenští kroj slovenský. Podobně si to také vymohli krejčí roku 1807. Rozdělili se na „mistry díla německého a mistry díla uherského“.

Výrazněji se spory mezi německou menšinou a českou většinou projevují až v revolučním roce 1848, přestože na Moravě zpočátku nebyly téměř žádné jazykové požadavky. Převažovaly spíše požadavky sociálního charakteru. To se začalo projevovat až mnohem později v souvislosti se vznikem německých škol, jak středních, odborných, tak gymnázií, kdy se česká inteligence v jednotlivých městech snažila zavést český jazyk, jak do městské správy, tak do oblasti školství.

Druhá polovina 19. století je charakteristická zejména rozvojem národnostního hnutí, jak ve Strážnici, tak v ostatních městech Slovácka. Vznikají různé kulturní a vzdělávací spolky, které jsou ryze české a podporují tak české národní hnutí. Jsou to např. Měšťanská beseda (1862) v Uherském Hradišti, Čtenářský spolek Svatopluk (1865) v Hodoníně, Čtenářská beseda ve Strážnici nebo též tělovýchovná organizace Sokol, která vznikla v Kyjově, Uherském Hradišti, Hodoníně, Břeclavi, Veselí nad Moravou, Strážnici atd. Dále mimo spolků existuje mnoho časopisů a novin, které podporují české národní hnutí.

Nejvíce se národnostní problematika projevila v oblasti školství. Městská česká inteligence a učitelé zdejších škol se neustále snažili o zavádění českého jazyka do školních osnov. Ve Strážnici je vrcholem rok 1897/8, kdy bylo otevřeno české gymnázium.

V některých městech byla městská správa německy orientovaná až do roku 1918. Tento rok je rokem přelomovým. Nastává zlom i v oblasti českoněmeckých vztahů. Správa města, školství a jiné oblasti jsou již ryze české.



# RESUMÉ

This thesis addresses ethnic relations in the region of Strážnice and the surrounding towns of Slovacko. The thesis is imaginarily divided into three parts. The first part describes the population development statistically, the second part deals with ethnic issues within school systems, and the third part focuses on the coexistence of Czechs and Germans in 1848, the revolution year, and during the ethnic movement that followed thereafter.

The thesis contains nine chapters. The first chapter briefly discusses the history of Strážnice from its emergence until present time.

The second chapter focuses on the history and development of Strážnice only in the light of the 19<sup>th</sup> century. For example, herein is given a brief description of the town appearance, its traditional handicrafts, health system and suchlike. The third chapter refers to the general Czech-German relationship within the whole territory of our country from the beginnings, i.e. the colonization in the 12<sup>th</sup> century, to the expulsion of the Germans after the Second World War.

The fourth chapter deals with numbers rather than theories. Herein are various tables containing the number of inhabitants, according to their ethnicities, in individual towns and villages in the district of Strážnice. These are: Strážnice, Hroznová Lhota, Hrubá Vrbka, Javorník, Kněždub, Kozojídky, Kuželov, Liděřovice, Lipov, Malá Vrbka, Nová Lhota, Petrov, Zvolenov, Radějov, Rohatec, Sodoměřice, Tasov, Tvarožná Lhota, Velká, Vnorovy, Žeraviny.

The next chapter describes the population of Strážnice and its ethnic composition.

The chapter on education is the central chapter of this work, because the ethnic issues proved to be most pronounced in the educational system both in the elementary schools and in the grammar schools, and later also in the specialised high schools.

The revolution year of 1848 was but a natural outcome of the whole situation despite the fact that in Moravia the ethnic and language requirements were not matters to be concerned about at first.

The last two chapters describe the way things were after the revolution, the development of the ethnic movement, and the situation prior to the First World War.

## SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

### Literatura:

BARTOŠ, Josef a kol. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960 I.* Ostrava, 1982. ISBN není.

BARTOŠ, Josef a kol. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960 VIII.* Ostrava, 1982. ISBN není.

FROLEC, Václav a kol. *Slovácko, kapitoly z dějin Slovácka.* Praha, 1978. ISBN není.

HLAVAČKA, Milan. Užívání jazyka v byrokratizované komunikaci a samospráva v Čechách 1792-1914. In. *Český časopis historický*. 103/2005. s. 800-827. ISSN 0862-6111.

JANUSOVÁ, Jana – KÁŇA, Otakar. *Její veličenstvo Marie Terezie.* Praha, 1987. ISBN není

JEŽEK, Eduard. *Strážnické gymnázium v 19. století. In. Příloha k výroční zprávě státního čsl. gymnázia ve Strážnici za školní rok 1933-1934.* ISBN není.

KOSCHMAL, Walter a kol. *Češi a Němci, dějiny-kultura-politika.* Praha, 2001. ISBN 80-7185-370-4.

NOVÁČEK, Miloslav a kol. *Ze školních škamien strážnického gymnázia.* Dolní Bojanovice, 2002. ISBN není.

PAJER, Jiří. *Sídla novokřtěnců na Jižní Moravě.* Jižní Morava 35. Brno 1999. s. 53-70. ISSN 0449-0436.

PAJER, Jiří a kol. *Strážnice, kapitoly z dějin města.* Dolní Bojanovice, 2002. ISBN 80-900300-7-5.

SKÁCEL, Jan. *Čtení o Strážnici.* Dolní Bojanovice, 1999. ISBN není.

SKÁCEL, Jan. *Z dějin Slovácka.* Brno, 1958. ISBN není.

ŠTAIF, Jiří. Multietnicita jako číslo: Čechy v dlouhém 19. století. In. *Pocta profesoru Zdeňku Kárníkovi. Sborník příspěvků k jubilentovým sedmdesátinám.* Praha, 2003. s. 221-240. ISBN 80-240-0612-7.

TOMS, Jaroslav. *Přehled vývoje česko-německých vztahů na území České republiky od 12. století do roku 1947.* Plzeň, 2002. ISBN 80-7082-852-8.

### Prameny:

Státní okresní archiv Hodonín. Fond PiG-St. *Geschichte des Straznitzer Gymnazium.* Band III. 1849-1883/4. inv. č. 17.

# PŘÍLOHY

**Příloha č. 1.**

**TOMÁŠ GARIGUE MASARYK  
MŮJ DOMOV**

Můj domov, to byl ten kraj kolem Hodonína, tam všude byly císařské statky, a tož kam otce, který byl v počátku své služební dráhy na těch statečích kočím, poslali, tam jsme se stěhovali s ním. Hned v mém druhém roce jsme došli z Hodonína do Mutěnic, tam jsme byli do jara roku 1853; pak jsme se vrátili do Hodonína a bydleli v chalupě „na plese“. Tu dalekou rovinu, tu vidím i dětský dojem mně zůstal, proto mám rád roviny; hory mám rád z dálky, ale nežiju v nich rád, údolí mě tísní, a nevidět dost slunka.

V těch německých knihách byly latinské citáty, kterým jsem chtěl rozumět. To byl další důvod učit se latině. Začal jsem se učit sám. Páter Satora mně pak dával pravidelné hodiny z latiny. Na jeho radu jsem složil ve Strážnic zkoušku z primy gymnasia. Tož tak jsem se dostal na německé gymnázium v Brně roku 1865.

I když nebylo českých knížek, byly aspoň lidové písně. My, čeští chlapci na gymnasiu, jsme se scházeli, zpívali jsme písničky, kdo jich více umí, a ty, co jsme neznali, jsme si zapisovali. I dnes si na leckterou vzpomenu. Z Brna jsem chodíval domů pěšky ještě s jinými jinochy z našeho kraje, a to jsme po celou cestu zpívali.

Nikde ve světě neuslyšíte lidi tolik reptat a stěžovat si jako u nás; to je ta nekuráž a ještě něco horšího. Já si myslím, že každý takový nespokojený člověk má nerad své povolání; proto nadává na politiku, na poměry a na celý svět. Člověk, který dělá svou práci bez zájmu a jenom z chlebařství, je nešťastný a otrávený člověk. Já rád poslouchám, když někdo mluví s láskou a chutí o svém povolání; co všechno se od něho dozvíte!

Pramen živé a živící vody najde jen ten, kdo v mládí neztratil smysl pro čistotu. A pak víc zájmu o děti. Naši otcové většinou neumějí s dětmi zacházet a věnují jim strašně málo pozornosti; věřte mi, že naše výchova stůně především na otce.

Mám-li říci, v čem se můj život vyvrcholil, tedy ne v tom, že jsem se stal prezidentem, a že mohu nést tuto stejně velkou čest jako těžkou povinnost. Má osobní satisfakce, smím-li to tak nazvat je hlubší: že jsem ani jako hlava státu nic podstatného nevyškrtl z toho, več jsem věřil a co jsem miloval jako chudý študent, jako učitel mládeže, jako nepohodlný kritik, jako reformní politik; že, stoje v moci, nenacházím pro sebe nižádného jiného mravního zákona ani jiného vztahu k bližním, k národu a k světu, než jaké mne řídili předtím.

At' čemukoli sloužíš, drž se reality –

*Jenom reality?*

Ano, ale realitou je přece i duchovnost, duše, láska, mravní řád, Bůh a věčnost. Teprve s nimi žijeme plný život v plné a celé skutečnosti, at' jde o život jedince nebo dějiny národů. Teprve ten plný život je bez vnitřních rozporů, teprve takový život má pravý a jasný smysl –

*-a je životem šťastným?*

Ano.

*Z knihy Karla Čapka Hovory s TGM.*

NOVÁČEK, Miloslav a kol. *Ze školních škamen strážnického gymnázia.* Dolní Bojanovice, 2002.

**Příloha č. 2.**

**JOŽA ÚPRKA**

**MŮJ POBYT VE STRÁŽNICI**

Dne 1. října 1873 bylo tedy Jožovi Úprkovi vydáno z obecné školy (strážnické) vysvědčení na odchodnou, poněvadž přestoupil do piaristického gymnázia, které týž rok přešlo z církevní správy do státní a z ústavu latinského stalo se ústavem německým. Mělo jednoroční přípravku pro žáky neznalé němčiny, a tam docházel tedy i můj otec.

„Od nás z Kněžduba to bývalo dost daleko, jak pro takého jedenáctiletého chlapca – pokračuje otec – kór v zimě, tož něm tam naši našli aj byt. Tak sem si na to zpomněl, jak sem viděl přisedat do vlaku tých malých študentů.

„A pamatujete se, tatíčku, kde jste všude ve Strážnici bydleli?“

„Na první byt, u Cedrmonky, jak říkali naši lidé Zettelmanovým, financom z Litoměřic, keří, sa usadili ve Strážnici a brávali na byt z okolí takových študentů, jak sem byl já, na ten se dobře pamatuju. Bývali v Bzeneckej ulici vedlé Múčků. Šak aj tam sem jeden čas býval. Dyž potom tatíček vozívali na podzim řepu z Kněžduba do strážnických „forot“, tož sem im běhával naproti, a první jejich bylo: Tož co, maluješ? – a už ně nějaký ten grajcar pichli do kapse, jako že na papír.

Kdysi sem im nedošel naproti, měl sem věc práce do školy, protože latina, tá ně jaksi nešla. Německy sem ešče také neuměl, protože doma sem čul enom česky a venku také, tož nebylo divu, že sem sa nemohl věnovat enom latině. Měl sem teho teda věc. Ja, tož dyž sem nedošel, tenkrát tatíčkoví naproti, hned jak složili řepu, dojíli za mnů k bytněj. Tá si im začala na mňa stěžovat, že jí kde co počmárám a že sem jí pomaloval aj celé víko truhly a kdesi cosi. Ale otec? Tem měli pro to inší porozumnění. K velikému zděšení paní bytné poklepalí něm na rameno a řekli: No, dobřes to udělal. Dyž sem si potom nemohl paní bytnů nijak usmířit, odstěhovál sem sa, k Macenaurom. Ja, takové byly ty moje malěřské začátky“ povzdychl si.

*Úryvek z knihy Boženy Novákové – Úprkové: Besedy s Jožou Úprkou, Strážnice – Ostrava 1996.*

NOVÁČEK, Miloslav a kol. *Ze školních škamien strážnického gymnázia Dolní Bojanovice*, 2002.

### **Příloha č. 3.**

**VLADIMÍR ÚLEHLA**

### **VZPOMÍNKY NA STRÁŽNICI**

Co se kdysi po Morávce naplavilo kačen a husí divokých i domácích; a co se tu o těch huskách a kačkách nazpívalo písní! Napadá mi jedna, kterou Bím pochytil a přinesl po jedné své výpravě jako zvláštní kořist:

Kačenka divoká letěla z vysoka

Janko dobrý střelec střelil ju do boka.

Na jezerně rozlitých jarních vodách usazovala se za mých studentských let obrovská hejna vodního putujícího ptactva. Co to bývalo křiku a neklidu! Hlavní slovo sice vedli raci, ale kromě jiných menších druhů zapadla směrem k velkému splavu na volnou hladinu zaplavených luk obrovská hejna divokých husí a tu a tam skupiny divokých labutí.

Divoké husy bývaly kolem Strážnice již v zimě, když byla mírná. Za zvláště mírní zimy, když sedláci pilně orali už v první půli února, chodívali divoké husy v celých zástupech za pluhem místo havranů a vran.

Septima strážnického gymnázia se mi v ničem nezdála pokračováním brněnské sexty, snad ani v učební osnově ne, ale o tu mně zvláště nešlo. Co byste tomu řekli, kdyby vás při vstupu do třídy uvítala muzika? Dnes, v době kytar a studentských jazzových orchestrů by vás to ani nepřekvapilo. Ale tehdy v roce 1905 nebylo ještě takových vymožeností – a přece: strážnická septima měla svou muziku. Jeden hrál na basu, dva housle a bylo to; víc netřeba, klarinet by příliš pištěl. Při zazvonění zmizely nástroje vzadu za lavicemi a při vyučování zavládl klid. Nebylo tu klukovin, nebylo tu nedůstojnosti ani od studentů, ani od profesorů. Selští synci se chovali mnohem vyspěleji než měšťtí. My se učíme, a jinak já pán ty pán, tak nějak zněla nepsaná směrnice.

Ve třídě nebylo skoro dobrých s špatných žáků. Byl jen obligátní primus, pak obligátní „špatný matematik“ a obligátní „špatný němčinář“. A bylo několik zvláštních sklonů: Jura Mandel, synovec malíře Cyrila Mandela a později sám malíř, louskal od podzimu do jara pod lavicí hromádky jaderek a oříšků, bukvice, slunečnice, dýně, lískové oříšky; Užičář, věren svému jménu, strouhal pod lavicí panáky, čerpáky a všelicos jiného; a Joža Maňák z Lúky u Velké psal verše úhledným písmem a beze škrťů do modrých sešitků, které se kupily v číslované řadě.

To se dalo v nudnější části hodiny, při vyučování. Za přestávky ustoupily takové osobní sklony životu pospolitému. Ihned zazněl zpěv a hudba, a třída celkem nevelká – bylo nás sedmnáct – semkla se v jednotu.

Ona dvě léta gymnasijní byla písní a barvou v pravém slova smyslu prozářena. Když jsem po létech poznal osobně malíře a sběratele lidové písně v jedné osobě, dr. Ludvíka Kubu, pochopil jsem, že právě z takového sjednocení dvou úkonů tak neobyčejně lahodně se

doplňujících mohlo mu vzejít tolik životní radosti, až ho uchovalo mladíkem do blíží se osmdesátky.

My jsem si s bratrem zdroj životního potěšení rozdělili, vyměňující si jeho plody; on přinášel akvarelové skici, já jsem k nim hrával dlouhé improvizace.

V podletních večerech jsme s kamarády vycházeli zpívat do parku. Dlouhou alejí a přes volnou plochu rybníka se nesly naše písně, ve kterých zamilované Maňákovy někde chybívali, když ten zasněný chlapec zůstal doma u petrolejové lampy nad novou knihou veršů, koupenou za sporý peníz.

Také Štěpána Ježe jsme někdy ze společenstva propustili, provázeli jsem ho na jeho přání, a jindy i proti němu, pod nějaké to okénko, ne vždycky totéž, a zanechali tam se smíchem a se zpěvem doléhajícím k němu ještě zdaleka. Jednou bychom to skoro všichni odnesli, když pod oknem do tmy rozevřeným začal Štěpán svým trochu huhňavým hlasem zpívat.

Zazpívaj, slavičku, v strážnickém hájíčku

A v tom s nahněvaným basem: „Já ti dám slavička!“ vychrstne někdo z okna rovnou naším směrem puténku...

Nesvobodno bylo zmiňovat se o takových příhodách Ježově stařence staré Možnarce v Chalúpkách, ale jinak dovedl ji Štěpán úlisnou pozorností hladce „oblúdit“, až, pekouc nám placky z přesné mouky – ve Strážnici jim říkají napoleony – a na starobylém ohništi, začala živě vyprávět o zašlých časech. Z toho se najednou rozezpívala překvapující starobylou písní a my jsme ji zapisovaly na útržek školního sešitu, já noty a on slova.

Vzpomínky vybrány z knihy Vladimíra Úlehly – Živá píseň, vydané nakladatelstvím Fr. Borový, Praha, 1949, první vydání, str. 27, 125, 133-134.

NOVÁČEK, Miloslav a kol. *Ze školních škamien strážnického gymnázia*. Dolní Bojanovice, 2002.

## **Příloha č. 4.**

### **POČET OBČANŮ NĚMECKÉ NÁRODNOSTI NA SOVÁCKU (Do roku 1910 „s německou obcovací řečí)**

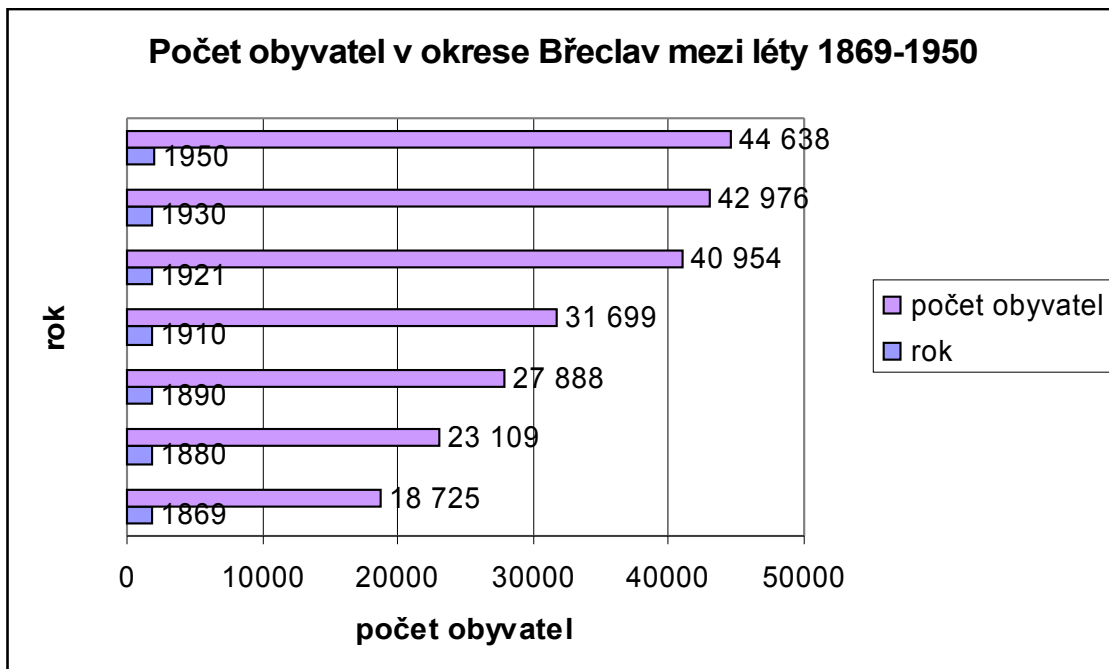
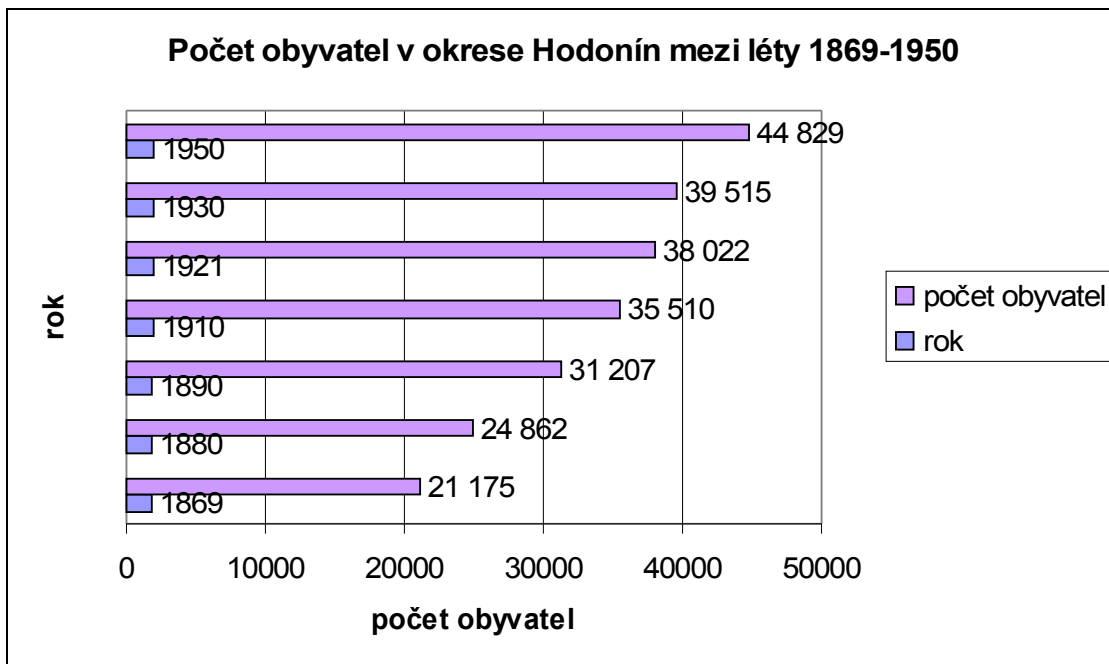
<b>místo</b>	<b>rok</b>
--------------	------------



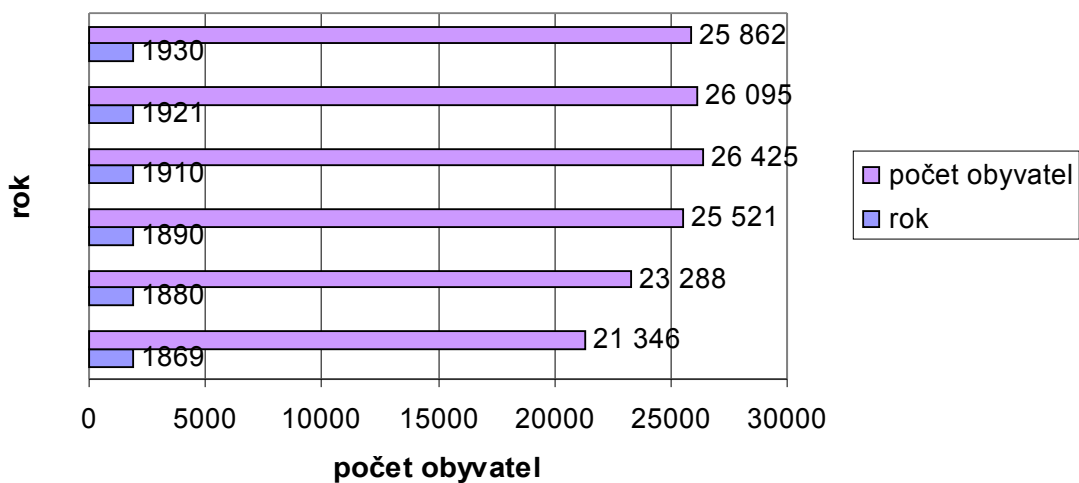
	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950
Břeclav	3442	3045	3459	4994	2028	1582	64
Bzenec	354	642	351	322	171	148	4
Hodonín	1715	3268	4976	5223	960	582	51
Koryčany	200	124	151	223	45	35	3
Kyjov	1556	1281	502	528	35	55	9
Ostroh	416	277	194	138	52	57	16
Podivín	473	350	298	313	29	28	3
Poštorná	-	-	-	1059	285	189	14
Rohatec	190	217	140	123	56	30	-
Strážnice	631	469	387	299	44	26	3
Uh. Hradiště	1898	1100	936	360	166	-	17
Uh. Brod	1707	881	677	624	50	42	3
Veselí n. Mor.	311	281	108	88	34	24	3
Ždánice	-	-	128	98	50	33	-

SKÁCEL, Jan. *Z dějin Slovácka*. Brno, 1958, s. 188.

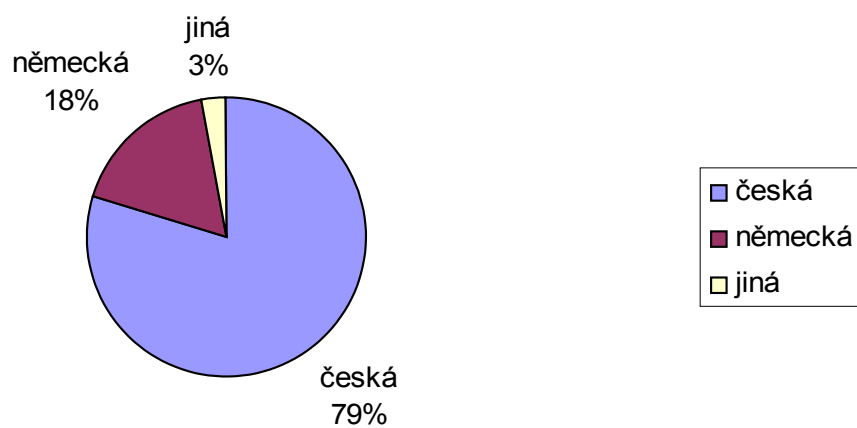
## Příloha č. 5. Grafy:



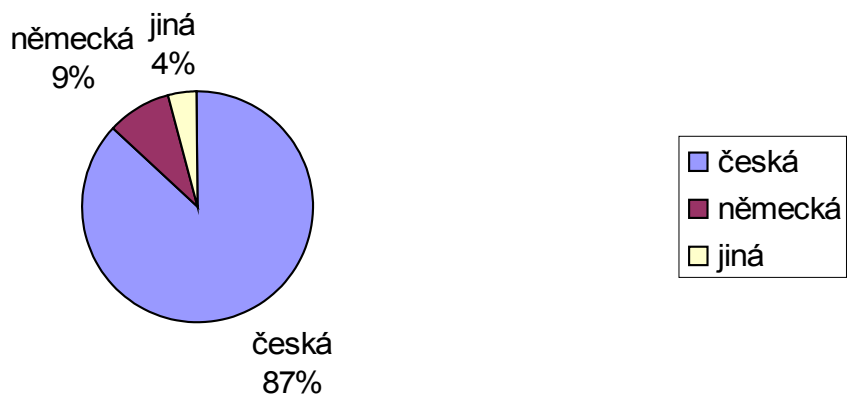
### Počet obyvatel v okrese Strážnice mezi léty 1869-1930



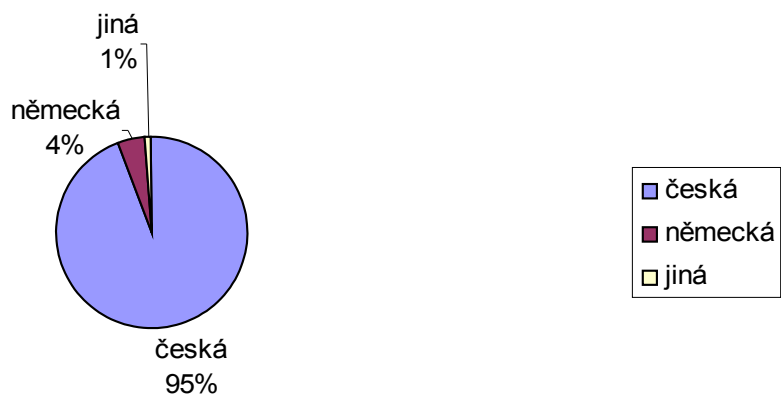
### Národnostní složení obyvatelstva v okrese Břeclav v roce 1880



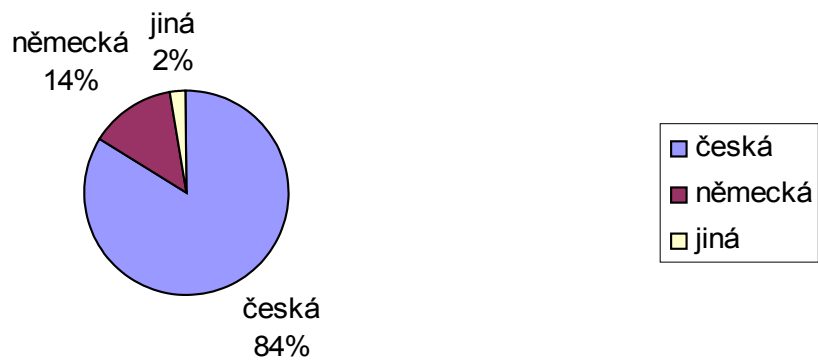
**Národnostní složení obyvatelstva v okrese Hodonín v roce 1880**



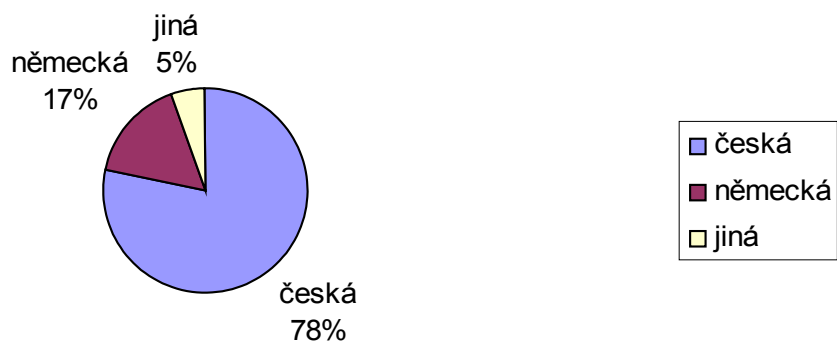
**Národnostní složení obyvatelstva v okrese Strážnice v roce 1880**



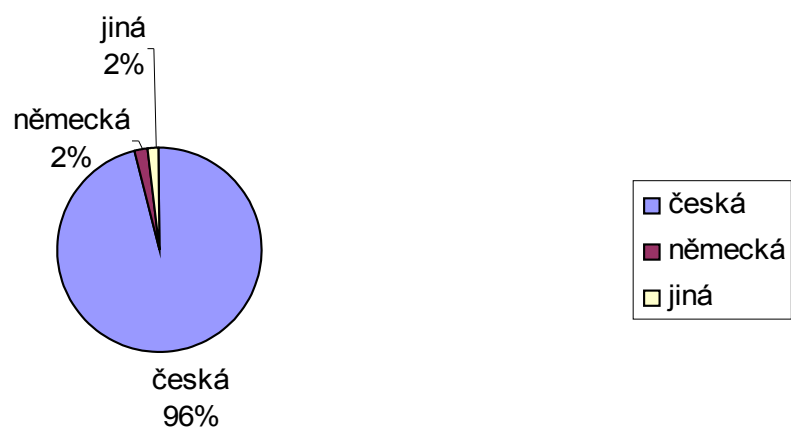
### Národnostní složení obyvatelstva v okrese Břeclav v roce 1890



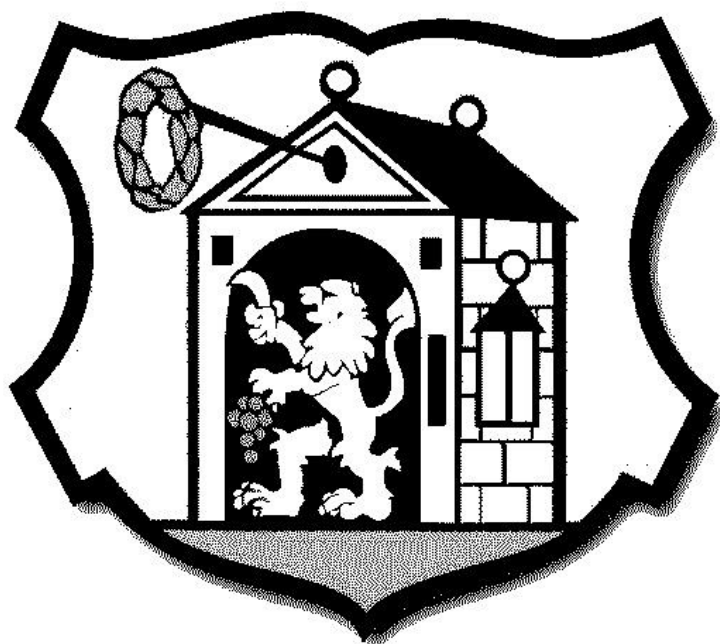
### Národnostní složení obyvatelstva v okrese Hodonín v roce 1890



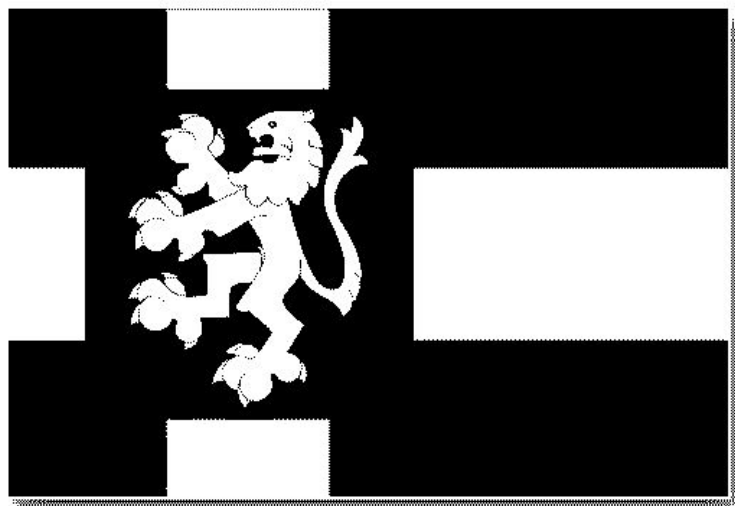
### Národnostní složení obyvatelstva v okrese Strážnice v roce 1890



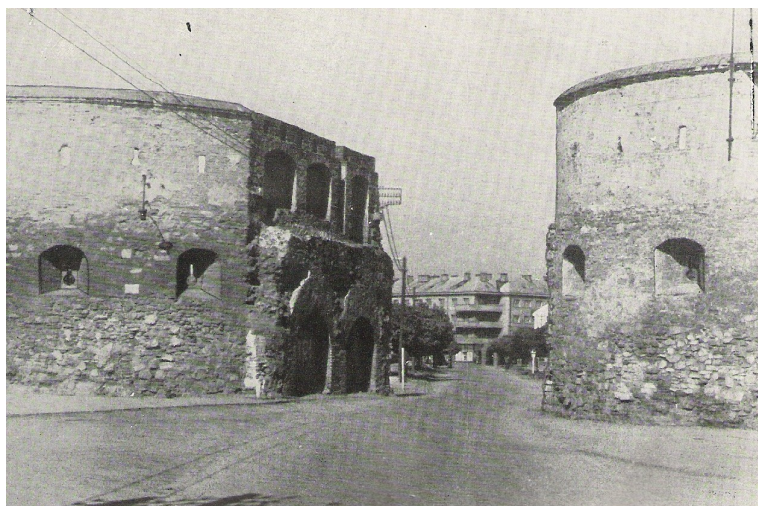
**Příloha č. 6. Obrázky:**



1. Znak města Strážnice



2. Prapor města Strážnice

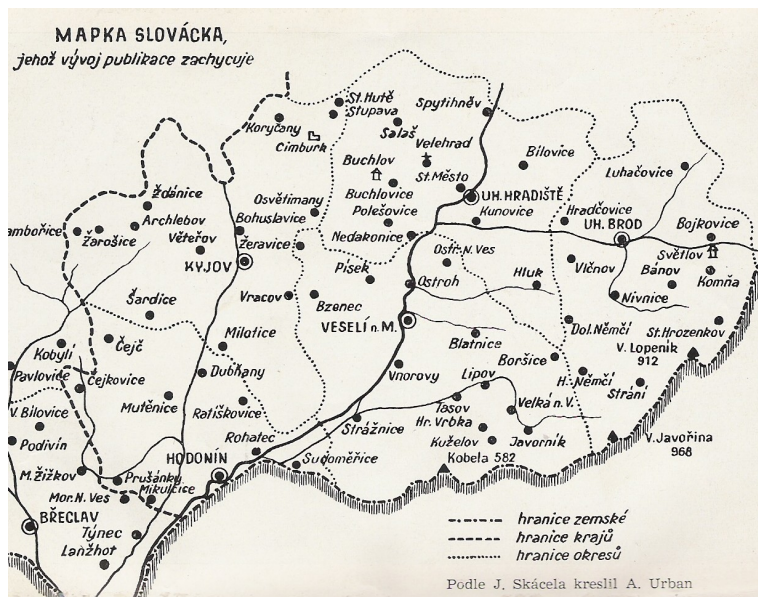


3. Strážnické městské brány

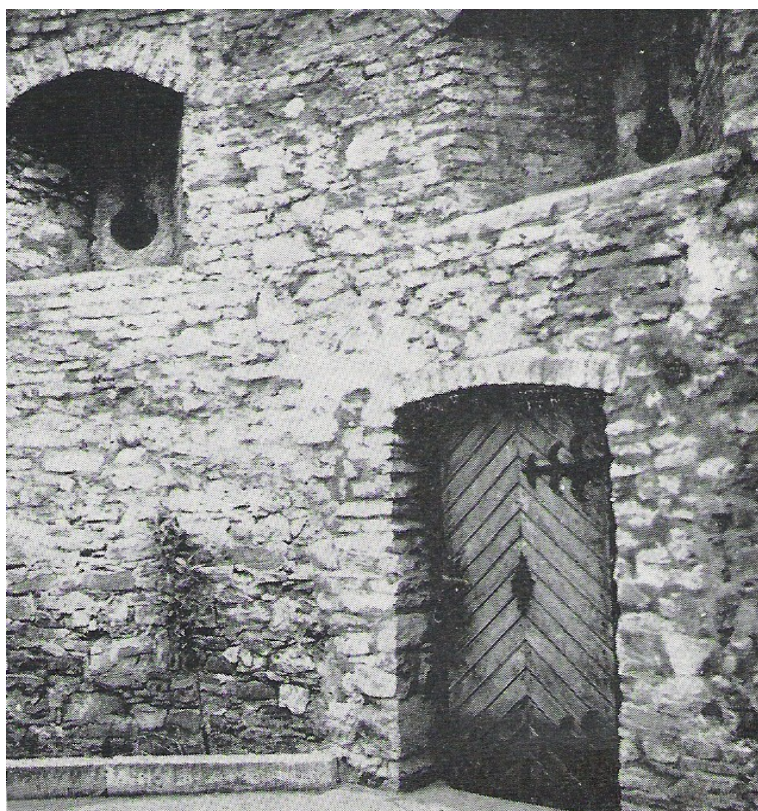


4. Strážnický zámek



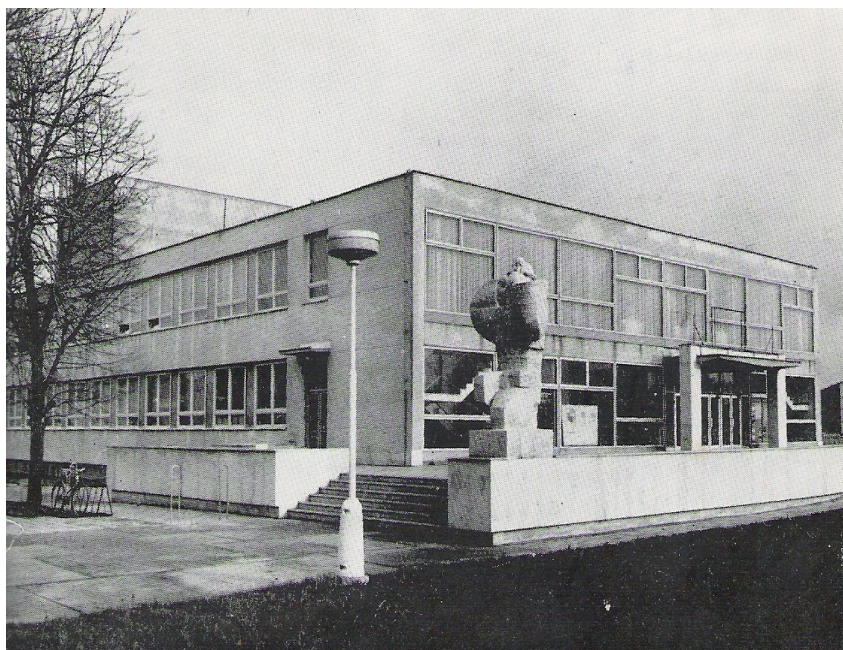


## 5. Mapka Slovácka



## 6. Detail městských hradeb





7. Kulturní dům ve Strážnici



8. Městská radnice v Hodoníně